

Elektronisk eksemplarfremstilling til privat bruk

Konsekvenser av implementeringen av Infosoc-direktivet i
norsk rett

Kandidatur: 487

Hovedveileder: Jon Bing

Biveileder: Morten Foss

Leveringsfrist: 25. november 2003

Til sammen 16321 ord

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	4
1.1 Problemstilling og aktualitet	4
1.2 Fremstillingen	6
1.3 Historikk	7
1.4 Rettskildebildet og metode	9
1.5 Hensyn bak adgangen til eksemplarframstilling til privat bruk	12
1.6 Vilåårene for privat eksemplarframstilling etter åndsverkloven § 12	13
1.7 En vurdering av åndsverkloven § 12	17
1.8 Konvensjoner og Internasjonale ulikheter	17
1.9 Tretrinnstesten	21
2. INFOSOC-DIREKTIVET	22
2.1 Generelt om Infosoc-direktivet	22
2.2 Opphavsmannens enerett i artikkel 2	22
2.3 Unntakene fra opphavsmannens enerett i artikkel 5	24
2.4 Artikkel 5 (1)	24
2.5 Artikkel 5 (2)	25
2.6 En presentasjon av tekniske beskyttelsesmekanismer	27
2.7 Strukturen i artikkel 6	29
3. FORHOLDET MELLOM RETTEN TIL PRIVAT EKSEMPLARFREMSTILLING OG TEKNISKE BESKYTTELSESMEKANISMER I INFOSOC-DIREKTIVET	31
3.1 Bakgrunnen for problematikken	31
3.2 Opphavsmannens sterke stilling i direktivet	32
3.3 Forutsetning for inngrep fra medlemsstatens side	34

3.4	Ingen "rett" for bruker til å skaffe seg adgang til verket	34
3.5	En sterkere beskyttelse av verket	37
3.6	Hvor effektive og sikre er tekniske beskyttelsesmekanismer ?	38
3.7	Fordeler og ulemper med DRM-mekanismer	39
3.8	Rettsystemet for å beskytte den private bruker	40
4.	DET NORSKE HØRINGSUTKASTET	42
4.1	Generelt om høringsutkastet	42
4.2	Kravet om kompensasjon	42
4.3	Introduksjonen av tekniske beskyttelsesmekanismer	45
4.4	Opprettelse av en nemnd for å ivareta brukers behov	46
4.5	Kravet om lovlig kopieringsgrunnlag	47
4.6	Eksisterer det en "rett" til privat eksemplarframstilling ?	48
4.7	Er retten til privat eksemplarframstilling beskyttet av EMK?	50
4.8	Høringsutkast fra de andre nordiske landene	52
4.9	Avsluttende bemerkning	52
5.	SAMMENFATNING –DEN PRIVATE BRUKERS STILLING ETTER INFOSOC-DIREKTIVET	53
6.	KILDER	56
6.1	Juridisk teori	56
6.2	Annen Litteratur / Artikler	58
6.3	Lover	58
6.4	Forarbeider	58
6.5	Dommer	59
6.6	Konvensjoner	59
6.7	EU -Direktiver	60

1. Innledning

1.1 Problemstilling og aktualitet

Problemstillingen i avhandlingen er å undersøke hvorvidt de forestående endringene i lov av 12.mai 1961 nr 2 om opphavsrett til åndsverk (åvl.), innebærer at retten til å fremstille elektroniske eksemplarer av åndsverk til privat bruk (privat eksemplarframstilling) innskrenkes i forhold til dagens regler. Bruken av ny teknologi har gjort at konsekvensene av åvl. § 12, som er bestemmelsen om privat eksemplarframstilling i åndsverkloven, er større for opphavsmannen enn hva som tidligere var tilfellet. Dette er bakgrunnen for at det er nødvendig med ny lovgivning på dette området.

I åndsverkloven står retten til privat eksemplarframstilling mot opphavsmannens økonomiske interesser i verket. Det er en teoretisk diskusjon hvorvidt man skal kalle retten til privat eksemplarframstilling et unntak, eller en avgrensning av opphavsmannens enerett. Begrepsbruken er interessant fordi det er av betydning om man anser disse rettighetene for å være likestilte eller hierarkisk ordnet. I Norge er det tradisjon for å hevde at eneretten og lånereglene er sidestilte og dette fremgår blant annet av forarbeidene til loven.¹ Tiltross for dette vil jeg i avhandlingen bruke begrepet "unntak" da dette er et nokså innarbeidet begrep i rettekilder og juridisk teori.

Gjennom Europaparlamentets og Rådets direktiv 2001/29 av 22. mai 2001 om harmonisering av visse aspekter av opphavsrett og beslektede rettigheter i informasjonssamfunnet (Infosoc-direktivet) har man fått et nytt regelsett. Formålet med direktivet er å harmonisere opphavsrettslovgivningen i de europeiske landene og samtidig komme med løsninger som skal verne opphavsmannen i en tid da mye av den

¹ Det er alminnelig antatt at åndsverklovens avgrensningsbestemmelse, herunder åvl § 12, hviler på et "like sikkert og selvstendig grunnlag som opphavsmannens rett" jf. Innst.O.XI (1960-61) side 18, synspunktet støttes også i juridisk teori: Knoph Ragnar, Åndsretten side 124. og Lassen, Birger Stuevold, Om tolkning av opphavsrettslige lånereglene. Stensilserie nr 81 side 113 flg.

private kopieringen skjer digitalt. En sentral del av oppgaven vil bli å undersøke hvordan retten til privat eksemplarframstilling påvirkes av retten til å bruke tekniske beskyttelsesmekanismer. Særlig interessant vil være å undersøke hvordan privat eksemplarframstilling påvirkes av at det nå er innført bestemmelser om vern mot omgåelse av tekniske beskyttelsesmekanismer i direktivet.

Aktualiteten av problemstillingen illustreres godt ved musikkformidling, hvor endel av handelen foregår på Internett. I disse tilfellene har lyden blitt digitalisert og lagt ut på Internett. Digitalisering av åndsverk betyr at lyd, tekst eller bilde representeres ved tegn, ofte sifrene 1 og 0, eller et binært tallsystem. Tegnene eller tallsystemet "omkoder" åndsverket til å bli digitalt.² Informasjonen på en kompaktplate lagres på et smalt spor, som leses fra sentrum av platen og utover mot kanten. Langs dette sporet er data lagret med en binær representasjon. Den fysiske representasjonen på platen, er i form av mikroskopiske "groper" som leses ved bruk av laser.³

Musikkindustrien har sett på utvikling av informasjonsteknologien med en viss bekymring grunnet økt privat- og piratkopiering. Debatten rundt privat kopiering har fått ny aktualitet ettersom teknologien har gjort det raskt og enkelt å ta perfekte kopier. Skal man kopiere musikk, slipper man å kjøpe opptakskassett, man kan i stedet lagre sangen i minnekortet på Mp3-spilleren eller pc-ens harddisk.⁴ Risikoen for at åndsverk gjøres tilgjengelig for allmennheten eller kopieres uten opphavsmannens samtykke er langt større i dag enn tidligere.

² Opphavsrett i en digital verden, Wagle og Ødegård side 499.

³ Håkon Styri, Kopisperrer for kompaktplater med musikk, Lov & Data nr. 72- Desember 2002 side 11-13

⁴ Jon Bing, A trade in music as intellectual Property in open Networks. Upublisert

1.2 Fremstillingen

Gjennom fremstillingen vurderes tre versjoner av retten til privat eksemplarframstilling: dagens åndsverkslov, infosoc-direktivet og det norske høringsutkastet⁵ om implementeringen av Infosoc-direktivet i norsk rett.

I første del av oppgaven presenteres kort lovgivning rundt retten til privat eksemplarframstilling etter åvl. § 12. Deretter vurderes § 12 i lys av dagens behov. Disse punktene behandles i 1.6-1.7. I punkt 1.8 går jeg inn på de internasjonale forpliktelsene Norge er bundet av på opphavsrettens område. Deretter behandles den såkalte "tretrinns testen," i punkt 1.9 som er en test Norge er folkerettslig forpliktet til å følge gjennom Bernkonvensjonen. Under dette punktet sier jeg noe om hvordan åvl. § 12 forholder seg til denne testen.

I andre del av oppgaven behandles Infosoc-direktivet. Ved behandlingen av de sentrale artiklene 2, 5 og 6 tar jeg utgangspunkt i den offisielle engelske direktivteksten.⁶ Hovedvekten av behandlingen blir på artikkel 5(2)(b), som omhandler retten til privat digital⁷ og analog⁸ eksemplarframstilling på visse vilkår. Disse temaene tas opp i punkt 2-2.5. I punkt 2.6 gis en kort presentasjon av ulike tekniske beskyttelsesmekanismer, som etterfølges av en behandling av artikkel 6 i punkt 2.7. Det foretas fortløpende vurderinger av hvorvidt artikkelen er hensiktsmessig utformet med tanke på målsettingen i direktivet og den private bruker. I punkt 3 drøftes forholdet mellom retten til privat eksemplarframstilling og DRM-løsninger, jf. artikkel 6(4) i direktivet.

⁵ Det Norske Høringsutkastet fra Kirke og Kulturdepartementet, forslag til endringer i åndsverkloven m.m KKD, 02.04.2003

⁶ Det foreligger en uoffisiell norsk oversettelse av Infosoc-direktivet som jeg av og til vil sitere der den engelske direktiv-teksten blir utilgjengelig eller vanskelig å forstå. Jeg vil særlig bruke den norske oversettelsen der jeg behandler artikkel 6.

⁷ "Digital" betegner data representert ved siffer.

⁸ "Analog" brukes om representasjon av fysiske størrelser som betraktes som kontinuerlig varierende, f. eks. rillene i en grammofonplate.

I tredje del av oppgaven, punkt 4.1 –4.9, behandles det norske høringsutkastet. I behandlingen av høringsutkastet tar jeg for meg de endringene som planlegges gjennomført i forhold til åvl. § 12. Disse endringene vurderes i lys av høringsutkastet, direktivteksten og eksisterende lovgivning i åndsverkloven. Underveis kommenteres hvorvidt endringene er hensiktsmessige og egnet til å ivareta balansen mellom opphavsmannen og den private brukerens interesser etter gjeldende norsk opphavsrett. I 4.6 tar jeg stilling til hvorvidt det eksisterer en "rett" til privat eksemplarframstilling etter åvl. § 12. I punkt 4.8 sier jeg noe om hvordan de andre nordiske landene har valgt å implementere direktivet, og i punkt 4.9 diskuteres høringsutkastets innvirkning på åvl. § 12.

Vedrørende begrepsbruken, vil "digital" og "elektronisk eksemplarframstilling" brukes som ensbetydende uttrykk. Også begrepene "privat eksemplarframstilling" og "privat kopiering" vil brukes som ensbetydende uttrykk. "Rettighetshaver" og "opphavsmann" er også begreper som brukes om hverandre i avhandlingen, til tross for at rettighetshaver kan være både opphavsmann, en person som har ervervet rettigheter fra opphavsmannen, utøvende kunstner eller tilvirker for å nevne noen eksempler. Tekniske beskyttelsesmekanismer blir i framstillingen omtalt som "tekniske sperrer", "DRM-løsninger" eller "DRM-systemer."⁹

1.3 Historikk

Gjennom historien har opphavsmannen aldri hatt full rådighet over åndsverket sitt. Frem til 1800- tallet baserte opphavsretten seg på å lage og selge kopier av verk uten særlige reguleringer av opphavsmannens interesser. De mest betydningsfulle

⁹ DRM (Digital Right Management) er en type rettighetsadministrativ løsning og en teknisk beskyttelsesmekanisme

endringene i den senere tid er Pariskonvensjonen av 1883, som verner den såkalte industrielle eiendomsrett og Bernkonvensjonen av 1886, som verner åndsverkene.¹⁰

Ettersom teknologien utviklet seg ble det for alvor konflikt mellom interessene til brukeren og skaperen av åndsverket. Det var på 1950-60-tallet at vi fikk en mer regulert lovgivning på området. Den tyske opphavsrettsavtalen som ble vedtatt i 1965, introduserte rettsvern og kompensasjon til opphavsmannen. Den historiske og tekniske utviklingen de siste femti årene har ført til et større behov for å regulere retten til privat kopiering.

Lov 6.juni 1930 nr 17 var den første loven i Norge som regulerte kopiering til privat bruk. Privat bruk-bestemmelsen var § 4 i denne loven (se ordlyden i fornoten).¹¹ Arbeidet med åndsverksloven startet likevel i 1939, da ble det nedsatt et nordisk utvalg for å revidere opphavsrettlovgivningen. Arbeidet førte til Ot.prp nr.26 (1959-60). Retten til privat eksemplarframstilling var i 1930-loven hjemlet i daværende åvl. § 11.

Etter at Norge ble medlem av EØS-avtalen, har vi måttet forholde oss til EU-rettslig lovgivning på det opphavsrettslige området. Det antas at EU vil vise stor aktivitet på dette området i årene som kommer, og vår lovgivning vil i rimelig stor grad bli diktert fra EU. I de senere år har EU introdusert en rekke direktiv innen det immaterialrettslige området: Direktiv om kretsmønstervern og om vern av dataprogrammer, direktiv om utlån om utleie m.v. av åndsverkseksemplar, direktiv om kringkastningsprogram i kabel, direktiv om satellittringkastning og videresending av kringkastningsprogram over kabel, direktiv om opphavsrettens vernetid og E-handel direktivet for å nevne noen av de mest sentrale direktivene som er gjort til norsk rett.¹²

¹⁰ Knoph, Åndsretten side 18 flg

¹¹ Privat bruk-bestemmelsen i 1930-loven (§4) lød som følger: "Når det ikke skjer i erhvervøiemed, kan enhver til privat bruk gjengi eller eftergjøre de i § 2 nevnte verker.

¹² Birger Stuevold Lassen, Oversikt over Immaterialrettighetene. Lov og Rett 1994 side.451-469

1.4 Rettskildebildet og metode

De alminnelige tolkningsprinsippene kommer til anvendelse ved tolkningen av åvl. § 12. Hvilke rettskildefaktorer som er relevante og vekten av disse, vil bli kommentert fortløpende i fremstillingen.¹³ I Norden har det vært lang tradisjon for lovsamarbeid. Formålet med samarbeidet har vært å oppnå størst mulig grad av rettsenhet.

Idégrunnlaget for samarbeidet uttrykkes i forarbeidene: "de nordiske landene har en geografisk tilknytning og likhet i språk og kulturfelleskap som gjør lovsamarbeidet både praktisk og ønskelig."¹⁴ Nordiske rettskilder vil være relevante ved vurdering av norske rettsregler da det i stor grad er de samme skjønnsmessige kriterier og hensyn som gjør seg gjeldende, med visse unntak. Dette synspunktet bekreftes i "Electric Circus-dommen".¹⁵ Her stadfester Høyesterett at fellesnordiske forarbeider kan ha direkte betydning for tolkningen av norske regler.

Åndsverkloven og forarbeidene til loven er de mest sentrale rettskildene ved tolkningen av åvl. § 12. Meningsinnholdet i disse rettskildene må baseres på vanlig norsk rettskildelære der lovens ordlyd er utgangspunktet.

Et problem i forbindelse med den rettskildemessige anvendelse av forarbeidene og utredninger er at det stadig finner sted endringer i de faktiske forhold som åvl. § 12, første ledd regulerer. Dette medfører at det som var en fornuftig avveining av opphavsmannens og allmennhetens interesser i 1960 ikke nødvendigvis er det i dag. Dette får betydning for vekten av de slutninger som kan trekkes ut av forarbeidene.

Når det gjelder rettspraksis, berører både "Napster.no"¹⁶ og "DVD-Jon"¹⁷ dommene ulike sider av problemstillingen. Disse dommene vil behandles senere i

¹³ Torstein Eckhoff, Rettskildelære 5. utgave ved Jan Helgesen Oslo, 2001

¹⁴ Ot.prp.nr 26 (1959-60), s 4 flg lov om opphavsrett til åndsverk

¹⁵ Norsk Høyesterett RT.1985 s.883 "Electric Circus dommen"

¹⁶ TSGUD-2002-00203 (lovdata) Sør-Gudbrandsdal Tingrett- Dom 2003-01-22

¹⁷ TOSLO-2002-00507(lovdata) Oslo Tingrett-Dom 2003-01-07

avhandlingen. Begge disse dommene er underrettsdommer og vekten av dem er derfor ikke veldig tung. Både "Napster.no" og "DVD-Jon" sakene er anket til lagmannsretten, og hva som blir det endelige utfallet gjenstår å se.

Ved tolkningen av Infosoc-direktivet er EØS- og folkerettslige rettskilder utgangspunktet. Norge er ikke bundet av Roma-traktaten, men på grunn av "homogenitetsmålsettingen" i Roma-traktaten er den likevel relevant, jf. EFTA-domstolen i en rekke saker¹⁸

Infosoc-direktivet er vedtatt av og for EU, men gjelder også for landene som er med i EØS-samarbeidet: Norge, Island og Liechtenstein. Dette er fordi direktivet er EØS-relevant, og faller innfor det saklige virkeområdet som EØS-avtalen regulerer.

Infosoc-direktivet regulerer immaterielle rettigheter som faller innenfor reglene om de fire friheter. Lovgivning som angår immaterialrettigheter faller inn under reglene om fri flyt av varer og tjenester i avtalen. EØS-avtalen, skal sikre en effektiv gjennomføring av avtalen og se til at denne virker gunstig i medlemslandene. Det daglige arbeidet med EØS-avtalen ledes av EØS-komiteen jf. artikkel 92.¹⁹ I følge kulturdepartementet vil komitéen ta stilling til gjennomføringen av Infosoc-direktivet i slutten av januar 2004. Etter at komitéen har tatt stilling til direktivet, vil Utenriksdepartementet fremme en Stortingsproposisjon til Stortinget om å godkjenne EØS-komiteen sin beslutning. Kulturdepartementet antar at Stortinget først vil ta stilling til Stortingsproposisjonen i februar 2004.

Infosoc-direktivet bygger dels på "grønnboken"²⁰ om opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet fra 1995. Dels bygger direktivet på følgende

¹⁸ jf. EFTA-domstolen i en rekke saker. Blant annet E-1/94 16. desember "Resta Mark" 24. avsnitt som gir uttrykk for "homogenitetsmålsettingen" i EØS-avtalen.

¹⁹ EØS-avtalens artikkel 92(1): "Det skal opprettes en EØS-komité. Den skal sikre en effektiv gjennomføring av denne avtale og se til at avtalen virker. Den skal for dette formål utveksle synspunkter og opplysninger og treffe beslutninger i saker i henhold til avtalen."

²⁰ COM (95) 382 final Green paper on copyright and related rights in the information society.

internasjonale traktater: WIPO-traktaten om opphavsrett og WIPO-traktaten om framføringer og fonogrammer fra 1996.²¹

Et direktiv kjennetegnes ved at det med hensyn til målsetting er bindende for de medlemsstater det er rettet mot. Den interne gjennomføringen er imidlertid overlatt til medlemsstatene. Direktivformen velges fortrinnsvis i de tilfeller der situasjonen krever en mer individuell tilnærming til en felles målsetting.²²

Den EU-rettslige tolkningsmetoden kjennetegnes ved at forarbeidene ikke er særlig viktige, da disse ofte er utilgjengelige og ufullstendige. Derimot legges det stor vekt på direktivtekstens ordlyd og fortale. I tolkningen av direktivets ordlyd trekker jeg frem de delene av fortalen som er relevante for å klargjøre meningsinnholdet til teksten. De relevante punktene i fortalen vil bli nevnt underveis. I mangel av konkrete holdepunkter i teksten, blir utgangspunktet spenningsforholdet mellom direktivets hensyn. Disse er hovedsaklig hensynet til et sterkt vern av opphavsmannens verk som brytes mot den private brukers interesse i å ta kopier av verket til privat bruk.

Når det gjelder høringsutkastet, vil EØS-avtalens § 2²³, som gir uttrykk for et forrang prinsipp for EU-rett ved motstrid med nasjonal rett, være av avgjørende betydning. Dette prinsippet kommer inn med full tyngde ved endringene av åvl. § 12. Prinsippet tilsier at når vi skal implementere direktivet, må vi legge oss på en ”direktivkonform” linje slik at vi kommer så nær direktivets løsninger som mulig.²⁴

²¹ WIPO Copyright Treaty, WIPO Phonogram and Performance Treaty

²² Notater fra Henrik Bulls forelesninger i EU-rett våren 2003

²³ Lov om gjennomføringen i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidesområde (EØS-loven). § 2 i EØS-loven lyder: "Bestemmelser i lov som tjener til å oppfylle Norges forpliktelser etter avtalen, skal i tilfelle konflikt gå foran andre bestemmelser som regulerer samme forhold. Tilsvarende gjelder dersom en forskrift som tjener til å oppfylle Norges forpliktelser etter avtalen, er i konflikt med en annen forskrift, eller kommer i konflikt med senere lov."

²⁴ Finn Arnesen, Metodelære i EU-retten

1.5 Hensyn bak adgangen til eksemplarframstilling til privat bruk

Adgang til privat kopiering bygger hovedsaklig på en avveining mellom hensynet til opphavsmannens interesse og hensynet til allmennhetens interesser. Retten til privat eksemplarframstilling kan rettferdiggjøres og begrunnes praktisk, økonomisk eller ut fra menneskerettighetshensyn. En av hovedbegrunnelsene bak privat brukbestemmelsen er at opphavsretten bør stanse ved døren til det private hjem. Et forbud mot privat reproduksjon kan "støte an mot hensynet til privatlivets fred og den enkelte persons integritet."²⁵ Det er ikke mulig å kontrollere all adferd innenfor den private sfæren, slik at også kontrollhensyn tilsier at det ikke er ønskelig å gi en absolutt enerett til opphavsmannen. Videre er det en forutsetning for en aktiv samfunnsdebatt og samfunnsutvikling at man har tilgang på åndsverk. Retten til privat kopiering gjør det mulig for enkeltmennesket å delta i det intellektuelle liv og utvikle sin personlighet.²⁶

Reproduksjon skjer til en viss grad i konkurranse med distribusjon av originaleksemplaret. Opphavsmannen kan derfor på sin side hevde at han skal ha en enerett til å disponere over sitt eget verk, da dette både er naturlig og rettferdig, jf. åvl. § 2 første ledd. Når utgiveren rammes av lavere salgstall får det ofte betydning for opphavsmannens honorar. At opphavsmannen nyter et sterkt vern etter åndsverkloven, er et incitament for videre produksjon. Dersom det ikke hadde vært slik, hadde opphavsmannen hatt større interesse av å holde verket sitt skjult enn å dele det med allmennheten. Samtidig hadde opphavsrettighetene hatt liten kontraktsmessig verdi dersom det ikke fantes et regelverk som ivaretok opphavsmannens interesser på en god måte. Åndslivet kan sies å være bedre tjent med et system som beskytter opphavsmannen enn et system som gir alle og enhver fri tilgang til kopiering og spredning av åndsverk.

²⁶ NOU 1983: 25,29 og 35 og Ot.prp nr.26 (1956-60) s 29.

28 NOU 1983:35; prp.nr.15 (1994-95) s.48.

Vil det i tillegg være andre hensyn som gjør seg gjeldende når man skal vurdere retten til eksemplarframstilling i en digital verden? Infosoc-direktivet går i retning av å gi særlige regler for digitaliserte verk, i form av regler som gir beskyttelse for vern av det immaterielle innholdet ved hjelp av tekniske sperrer. Hensyn som taler for særlige vern av verk i digitalisert form er at kopieringen er enkel, billig og gir et resultat som er identisk med originalen. Manipulering- og spredningsmulighetene er dessuten store ved digital kopiering.²⁷

Tradisjonelle motargumenter som taler mot en særbehandling for elektronisk kopiering er at elektronisk eksemplarframstilling til privat bruk fører til økt handel med åndsverk. Man antar at når kunden får mulighet til å laste ned hele eller deler av et verk, fører dette til at vedkommende etter hvert ønsker å eie verket og dessuten promoterer verket ovenfor sine omgivelser.²⁸ Det har også vært anført at opphavsmannen uansett tjener nok penger på verket sitt, og derfor ikke burde ha noe problem med å tillate økt elektronisk kopiering.

1.6 Vilkårene for privat eksemplarframstilling etter åndsverkloven § 12

Vilkårene for privat eksemplarframstilling i åvl. § 12 vil her bli behandlet uten å gå i dybden, da disse allerede er behandlet tilfredsstillende i annen litteratur.²⁹ "Åndsverk" er i loven definert som litterære, vitenskapelige eller kunstneriske verk av enhver art, uansett uttrykksmåte og uttrykkform, jf. åvl. § 1.

I åvl. § 2 første ledd, fastslås at opphavsmannen gis enkelte eksklusive rettigheter til å forføye over sitt verk. Det viktigste innholdet av enerettene er at opphavsmannen gis en eksklusiv rett til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplarer av verket

²⁷ Wagle og Ødegård side 63, 67.

²⁸ E-handel, Internett og Juss, Eva I. Jarbekk og Morten Foss, side 73.

²⁹ Therese Steens avhandling om Eksemplarframstilling av litterære verk til privat bruk Publisert i Complex 1997.

og/eller gjøre det tilgjengelig for allmennheten jf. åvl. § 2(1). Opphavsmannens enerett avgrenses i åndsverkslovens kapittel 2, som oppstiller de såkalte "lånereglene". Dette er et sett med regler som gir andre enn opphavsmannen mulighet til å bruke et åndsverk ved å fremstille eksemplarer av verket eller ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten.³⁰ Lånereglene kan oppdeles i tre kategorier: bestemmelser som hjemler vederlagsfri verksutnyttelse, tvangslisensiert verksutnyttelse og verksutnyttelse regulert ved avtalelisens. Åvl. § 12 er et eksempel på den første kategorien.

Reglene i åvl. § 12 gjør ikke forskjell på analog eller digital kopiering. Åvl. § 12 er teknologinøytral. Ved digital kopiering er det ikke snakk om noe eksemplar i selve overføringsfasen. Prosedyren vil i korte trekk være slik: Avsender A sitter på et eksemplar. Dersom person B ber om å få eksemplaret overført til sin datamaskin, brytes informasjonen ned i små "pakker" som "merkes" med adressen til maskinen til B. De små "pakkene" kan ta forskjellige veier på nettet, via rutere, svitsjer og servere, for tilslutt å komme frem til B sin datamaskin. Når alle "pakkene" er nådd frem, settes de sammen igjen, i dette tilfellet til en kopi av verket til A.³¹ Disse "pakkene" ankommer ikke mottakermaskinen B på samme tidspunkt. Det tar derfor litt tid før eksemplaret bygges opp i maskin B. Man kan derfor hevde at ved digital kopiering har man ikke med et eksemplar å gjøre. Det er likevel utvilsomt at det eksisterer en rett til privat eksemplarframstilling i det digitale mediet.

Åvl. § 12³² første ledd lyder: "Når det ikke skjer i ervervsøyemed, kan enkelte eksemplarer av et offentliggjort verk fremstilles til privat bruk. Slike eksemplarer må ikke utnyttes i annet øyemed." Åvl. § 12, andre og tredje ledd angir forskjellige unntak fra retten til å ta private kopier. Jeg vil ikke gå nærmere inn på disse.

³⁰ Ot.prp.nr 15 (1994-95), s.127

³¹ How Internet Infrastructure works by Jeff Tysen, <http://computer.howstuffworks.com/internet-infrastructure.htm>.

³² Åndsverkloven § 12 første ledd

Åvl. § 12 første ledd oppstiller flere vilkår for at en reproduksjon skal være hjemlet i bestemmelsen. Det må være tale om eksemplarframstilling av et "offentliggjorte verk" til "privat bruk." Videre er det kun tillatt å fremstille "enkelte eksemplarer" og framstillingen "må ikke skje i ervervsøyemed." Eksemplaret må heller "ikke utnyttes i annet øyemed enn til privat bruk"³³ Hva som ligger i disse vilkårene vil jeg nå gå innpå.

Et verk anses som "offentliggjort" når det "er gjort tilgjengelig for allmennheten," jf. åvl. § 8. Hva som ligger i dette vilkåret fremgår av åvl. § 2 tredje ledd.³⁴ Som eksempel på offentliggjøring kan nevnes at verket sendes på tv eller legges ut på en side på Internett. I "privat bruk" ligger at det skal være innenfor den nære krets av familie og venner. Det må da foretas en helhetsvurdering, der den personlige tilknytning, samt omfanget av eksemplarframstillingen er sentrale vurderingsmomenter. Det følger av forarbeidene til åvl. § 12, at bestemmelsen hjemler framstilling av eksemplarer til bruk i mindre foreninger, klubber, og lignende.³⁵ Et svært praktisk forekommende forhold er rett til privat eksemplarframstilling til kollegaer på en arbeidsplass. Rettspraksis har sagt følgende om denne problemstillingen: "privat kopiering kan skje til kollegaer dersom disse også er venner, og kanskje også i noe større utstrekning."³⁶ I slike situasjoner vil vurderingstemaet være om det er tilstrekkelig tilknytning mellom kollegaene. Det neste vilkåret i §12 første ledd er at det kun er "enkelte eksemplarer" som kan fremstilles med hjemmel i bestemmelsen. I forarbeidene gis det uttrykk for at denne vurderingen vil bygge på hva slags verk det er, verkets omfang, eksemplarets art og om det er av samme form som kopieringsgrunnlaget.

³³ Therese Steen, Eksemplarframstilling av litterære verk til privat bruk side 11.

³⁴ § 2 tredje ledd lyder: "Verket gjøres tilgjengelig for allmennheten når det fremføres utenfor det private området, eller når eksemplar av verket frembys til salg, utleie eller utlån eller på annen måte spres eller vises utenfor dette området.

³⁵ Ot.prp.nr. 15 (1994-95) s.38

³⁶ Rt. 1991 s. 1296 på side 1299

Innebærer "enkelte eksemplarer" at man har anledning til å ta minst én kopi? Ordlyden "enkelte eksemplarer" skulle tilsi at man har anledning til å ta i hvert fall én kopi. Forarbeidene tar ikke stilling til spørsmålet.³⁷ Det siste vilkåret i åvl. § 12 første ledd, er at man ikke skal tjene penger på å fremstille private eksemplarer, jf. "ikke må skje i ervervsøyemed." Det er fremdeles tillatt å benytte fremmed hjelp som medvirker i ervervsøyemed ved reproduksjon til privat bruk. Fremmed hjelp vil typisk være når en ansatt foretar kopieringen. Vilkalet er at den private selv må ta initiativet til fremstillingen ved å legge inn en bestilling. Det er bestillerens forhold som skal vurderes for å avgjøre om fremstillingen er hjemlet i § 12, ikke situasjonen til vedkommende som rent faktisk utfører reproduksjonen. For å unngå uklarhet med hensyn til vilkårets anvendelsesområde understrekes at det ikke må tolkes dit at det forbyr enhver eksemplarfremstilling av ervervmessig karakter. Kopiering til "personlig yrkesmessig bruk" skal ikke rammes, selv om fremstillingen kan være i strid med ordlyden i vilkåret.³⁸ På bakgrunn av forarbeidenes presisering av kriteriet innebærer det i realiteten ingen begrensning i mangfoldiggjørelsesretten utover den som allerede følger av privatbruk kriteriet.

Det siste vilkåret i åvl. § 12 er at eksemplaret som fremstilles må "ikke utnyttes i annet øyemed enn til privat bruk." Vilkalet innebærer at fremstilleren med hjemmel i åvl. § 12 ikke har rett til å benytte seg av reproduksjonen på annet vis enn til privat bruk. Dette vil f.eks. si at kopien ikke kan brukes i offentlige sammenhenger eller indirekte i ervervmessig øyemed.³⁹ Kriteriet er imidlertid ikke til hinder for at fremstilleren overlater eksemplaret til noen innenfor den private krets. Grensetilfeller kan oppstå hvis eksemplaret overlates mot betaling til en innenfor den private krets. I forarbeidene er det antatt at et vanlig salg ikke er tillatt. Hvis det derimot er tale om en

³⁷ Ot.prp.nr.15(1994-95) side 38

³⁸ Innst.O.XI (1960-61) s.18

³⁹ Dette er uttrykkelig presisert i Ot. prp. nr. 26 (1959-60) s.32

rimelig betaling for kopiene og reproduksjonen ikke var utført i "erervsøyemed" er handlingen i overenstemmelse med vilkåret.⁴⁰

1.7 En vurdering av åndsverkloven § 12

Utgangspunktet i åvl. § 12 er at den samme lovgivningen gjelder, uavhengig om et verk kopieres i analog og digital form. Det er ingen særlig beskyttelse mot kopiering etter åvl. § 12 ved digital kopiering. I dag kopieres digitale musikkfiler, billedfiler og litteratur med hjemmel i åvl § 12. For å unngå en innskrenkende tolkning av åvl. § 12 som følge av den teknologiske utviklingen er det i stedet behov for en revisjon av bestemmelsen. Til tross for en rekke revisjoner er åndsverksloven tilpasset en annen virkelighet enn den vi har i dag. Det var aldri formålet med åvl. § 12 at privatpersoner skulle stå i et konkurranseforhold til utgivelser fra forlag og plateselskap.⁴¹

Balansen mellom den private bruker og rettighetshaverne er blitt sterkt forrykket i favør av brukeren de senere år. Det er derfor et behov for revisjon av dagens opphavsrettlovgivning slik at den er bedre tilpasset vår digitale verden.

1.8 Konvensjoner og Internasjonale ulikheter

Opphavsretten er et dynamisk og internasjonalt rettsområde. Utviklingen av datanettverk, spesielt Internett, har gjort det mulig å formidle åndsverk på tvers av landegrensene. Dette gjør at behovet for internasjonale regler har blitt større enn tidligere. Den viktigste av konvensjonene i denne sammenheng er Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk fra 1886. Konvensjonen ble revidert i 1971 gjennom "Paristeksten" og Norge har nylig tilsluttet seg konvensjonen med

⁴⁰ Innst.O.XI (1960-61) s.18.

⁴¹ Se f.eks. Innst. O. XI (1960-61) s. 18 og NOU 1983: 35 side 34.

endringer.⁴² Konvensjonen administreres i dag av World Intellectual Property Organisation. Konvensjonen oppstiller minstekrav til nasjonal lovgivning, samtidig som den bygger på et prinsipp om nasjonal behandling og formfrihet. Dette innebærer at Norge har hatt mulighet til å utforme åvl. § 12 om privat kopiering uten for strenge rammer. Et annet viktig prinsipp etter Bernkonvensjonen er at beskyttelse av verket skal gjelde uavhengig av om det eksisterer en beskyttelse av verket i hjemlandet. Beskyttelsen skjer automatisk, uten noen form for registrering eller andre formaliteter.⁴³

I tillegg til Bernkonvensjonen er Norge bundet av andre internasjonale konvensjoner som behandler retten til privat eksemplarframstilling. I de senere år har World Intellectual Property Organization (WIPO) nedlagt arbeid for å regulere opphavsrettslige spørsmål som har oppstått som følge av den teknologiske utviklingen. Dette arbeidet har resultert i vedtagelsen av to traktater i 1996: WIPO Copyright Treaty (WCT), som gjelder opphavsrettigheter og WIPO Phonogram and Performance Treaty (WPPT), som gjelder nærstående rettigheter. Traktatene har ikke medført endringer i de grunnleggende prinsipper for opphavsrettslig beskyttelse, men er i større grad tilpasset den virkelighet vi lever i dag. Konvensjonene har nylig trådt i kraft, men er ennå ikke ratifisert av Norge. Grunnen til dette er antakelig at vi ikke har implementert Infosoc-direktivet.

En annen konvensjon som Norge er bundet til er Trade Related Aspects of Intellectual Property (TRIPS-avtalen). Initiativet til denne kom fra Verdens Handelsorganisasjon (WTO) i 1994. TRIPS-avtalen bidrar til å utfylle og styrke det eksisterende vernet på opphavsrettens område. Den legger særlig vekt på å styrke tilvekst og økt konkurranseevne innen norsk industri. En av de mest interessante artiklene innenfor TRIPS avtalen er artikkel 4 som inneholder en "mestbegunstigelsesklausul." Denne

⁴² Den reviderte Bernkonvensjonen om litterære og kunstneriske undertegnet i Paris i 1971. Oversatt av Astri Lund 1990

lyder: " any advantage, favour, privilege or immunity" på det immaterialrettslige område som en medlemstat innrømmer en borger av et annet land, skal "immediately and unconditionally" gis til borgerne i alle medlemstater. TRIPS-avtalen var i 2003 tilsluttet av 146 land.⁴⁴ Artikkel 9 i avtalen pålegger medlemmene å overholde de materielle bestemmelsene i Bernkonvensjonen undertegnet i Paris i 1971.⁴⁵

I motsetning til det europeiske systemet, har det amerikanske systemet ingen egen regel om privat kopiering. USA har vært mer restriktiv med å tillate fremstilling av digitale eksemplarer.⁴⁶ Begrunnelsene for rett til privat eksemplarframstilling har vært ulik i USA og Europa. I europeisk rett har det vært tradisjon for at retten til privat eksemplarframstilling er beskyttet uten å kunne innskrenkes. I USA, er retten til privat eksemplarframstilling kun beskyttet dersom den faller inn under doktrinen "fair use." Vurderingen av hva som ligger i "fair use" er en grunnleggende del av amerikansk opphavsrett og ble lovfestet i US Copyright Act § 107 i 1976. "Fair use" begrepet er også kjent fra Digital Millennium Copyright Act (DMCA) av 1996. "Fair use" begrepet forutsetter en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. De momentene som skal vektlegges er utarbeidet gjennom teori og praksis og bygger på følgende fire vurderingskriterier: 1) formålet med den private kopieringen, 2) type verk det kopieres fra, 3) antall kopier som tas, 4) konsekvensene av kopieringen for opphavsmannen.⁴⁷

En annen ulikhet mellom det amerikanske og europeiske systemet, er at det ikke har vært tradisjon for å kompensere rettighetshaveren for privat kopiering i europeisk rett. Artikkel 5(2)(b) i direktivet krever at opphavsmannen skal kompenseres. Denne

⁴⁴ Trade Related Intellectual Property Service (TRIPS)-avtalen av 1994.

⁴⁵ Birger Stuevold Lassen, "Om utenlandske opphavsmannns og fotografers vern etter norsk åndsverklov." NIR nr 2 1998 s 539 flg.

⁴⁶ NOU 1986:18 side 13.

⁴⁷ The Digital Copyright Millennium (DMCA) Act § 107 av 1996 og "Fair Use": Overview and meaning for higher education, <http://cetis.org/fair5.htm>

utviklingen tyder på at reguleringen av retten til privat eksemplarframstilling blir mer lik i Europa og USA.

En viktig endring i Infosoc- direktivet forhold til dagens regler er at opphavsretten vil ha særlig beskyttelse mot rettighetshavere utenfor EØS-landene. Import av kulturprodukter fra andre land enn EU kan kun skje dersom rettighetshavere har gitt sin aksept til dette. Dette vil begrense både parallell og spesialimport. Denne form for importbegrensning eller rettighetsbeskyttelse er kjent i en rekke EU-land. Det engelske bokmarkedet har for eksempel søkt om å beskytte sine økonomiske interesser mot dumping av amerikanskproduserte bøker gjennom forlagsavtaler. Dette fordi den samme boken vanligvis er langt billigere når den er utgitt i det amerikanske markedet enn det engelske. Denne type beskyttelse er vi ikke vant til i Norge, og reglene rundt dette er også noe av grunnen til at implementeringen av direktivet strekker ut i Norge. Likevel er dette regler vi nå må forholde oss til gjennom Infosoc-direktivet.

1.9 Tretrinns testen

Ved vurderingen av hvordan norsk opphavsrett skal utformes må man se hen til de internasjonale konvensjoner Norge er forpliktet av.⁴⁸ Den såkalte ”tretrinns testen” ble første gang nevnt i Bernkonvensjonen, artikkel 9(2) og fremgår dessuten av (WCT) artikkel 10(1), WPPT artikkel § 16 andre ledd og Infosoc-direktivet artikkel 5(5). Omfanget av prøvningen er noe forskjellig i de nevnte konvensjonene.

Bernkonvensjonen, for eksempel, gjelder bare overprøvingen av eksemplarframstillingen. Artikkel 5(5) i direktivet går utover Bernkonvensjonens prøvelsesområde. Artikkel 5(5) angir i artikkel 5(2) og (3) hvilke unntak som er tillatt

⁴⁸ Ot.prp.nr.15 (1994-95) side 21 og 22.

etter direktivet. Artikkel 5(5) sier at disse kan bli ulovlige dersom de er i strid med tretrinns testen.⁴⁹

En oversettelse av Bernkonvensjonen artikkel 9(2)⁵⁰ lyder: "Det er forbeholdt unionslandenes lovgivning å tillate reproduksjon av slike verk i spesielle tilfelle, under forutsetning av at en slik reproduksjon ikke kommer i strid med en normal utnyttelse av verket og ikke urimelig er til skade for opphavsmannens legitime interesser." Det er den norske lovgiveren som er normsubjekt for tretrinns testen. Direktivet gir den europeiske domstolen jurisdiksjon til å avgjøre om nasjonal lovgivning er sammenfallende med testen.⁵¹ Vi har ingen tilsvarende bestemmelse i åndsverkloven, som kan sammenlignes med tretrinns testen. Tretrinns testen har funksjon som en tolkningsbestemmelse eller en sensurbestemmelse i norsk rett. Den ligger der som en folkerettslig forpliktelse og åndsverkloven er resultatet av at testen er anvendt.

Tretrinns testen innebærer en prøving av lånereglene som avgrenser opphavsmannens enerett, og har som formål å overprøve avgrensningenes rimelighet. Testen er følgelig ment å sikre at opphavsmannens rettigheter ivaretas. Testen går ut på at:

Avgrensningsreglene kun kan anvendes i visse spesielle tilfeller, gjengivelsen må ikke stride mot den normale utnyttelsen av verket og gjengivelsen må ikke innebære en urimelig skade for rettighetshavers legitime interesser. Det har i den senere tid vært hevdet at retten til privat eksemplarframstilling i åvl. § 12 ikke lenger var i samsvar med våre internasjonale forpliktelser, deriblant tretrinns testen.

⁴⁹ Jon Bing: Intellectual Property Exclusive Access Rights and some Policy Implications.

Scandinavians Studies in Law, vol 42: Intellectual Property. The Stockholm University Faculty Law, Stockholm University 2002: side 44.

⁵⁰ Den reviderte Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk, undertegnet i Paris 1971 artikkel 9 (2). Norsk oversettelse av Astri Lund. Kopinor. Oslo, 1990

⁵¹ Jon Bing: Intellectual Property Exclusive Access Rights and some Policy Implications.

Scandinavians Studies in Law, vol 42: Intellectual Property. The Stockholm University Faculty Law, Stockholm University 2002: side 44.

2. Infosoc-direktivet

2.1 Generelt om Infosoc-direktivet

Formålet med Infosoc-direktivet er å harmonisere EU-landenes lovgivning om opphavsrett og opphavsrettsbeslektede rettigheter, særlig med tanke på de nye digitale utnyttelsesmulighetene i informasjonssamfunnet. EU ønsker dette av hensyn til det indre markedet og den økonomiske betydningen immaterielle rettigheter har innen EU. Flesteparten av bestemmelsene i Infosoc-direktivet svarer til vår nåværende åndsverkslov, men enkelte punkter krever endringer og justeringer i loven.

2.2 Opphavsmannens enerett i artikkel 2

Artikkel 2 lyder: "Member States shall provide for the exclusive right to authorize or prohibit direct or indirect, temporary or permanent reproduction by any means and in any form, in whole or in part: a) for authors, of their work." Artikkel 2 sier at medlemsstatene skal sørge for ("shall provide") rettslig beskyttelse av verket. Punkt 9 i forordningen gir uttrykk for at direktivet må gi opphavsmannen sterk beskyttelse ("high level of protection"), og opphavsretten til immaterielle verk skal likestilles med den fysiske eiendomsretten, som varer og løsøre.

I artikkel 2 fremgår det at verket i sin helhet og i de enkelte deler er beskyttet. I formuleringen "any form" ligger en svært omfattende beskyttelse av opphavsmannens verk. Artikkelen skiller heller ikke mellom fysiske og digitale verk, og bl.a. verk som er lagt ut på nettet har krav på like stor beskyttelse som fysiske eksemplarer. Grunnen til denne omfattende beskyttelsen er, som nevnt ovenfor, at det har blitt både enkelt og billig å fremstille digitale kopier og at en ønsker å markere sterk sikring av opphavsmannens interesser. At verket er lagt ut online, betyr at det ikke er knyttet til fysiske lagringsmedier som kompaktplate eller diskett, men i stedet er knyttet til en magnetplate, typisk i en tjenermaskin tilknyttet Internett.

Det er ikke i strid med opphavsmannens rett etter artikkel 2 å bedrive nettlesning ("browsing"), eller spesielle former for mellomlagring, såkalt "caching." Dette bekreftes i direktivets fortale, punkt 33. "Browsing" betyr at en bruker ser på materialet via sin dataskjerm. Det kan betraktes som en form for "skumlesning". Også i disse tilfellene blir eksemplarer lagret flyktig i maskinens sentralenhet.⁵² Når informasjon kommuniseres over Internett, vil det som regel finne sted en mellomlagring av informasjonen. Det finnes to typer mellomlagring: den flyktige lagringen av små "pakker" som skjer ved kommunikasjonen på ulike tjenestemaskiner i nettet, og den permanente mellomlagring på "proxyer" som skjer for å optimalisere trafikken i nettet. Den første formen gjøres det eksplisitt unntak fra i direktivet. Midlertidig mellomlagring av nettsider og lignende kalles for "caching".⁵³ "Cache" er et mellomlager mellom prosessoren og RAM-en (Random Access Memory) i datamaskinen. RAM-en er en del av prosessoren og et såkalt hurtiglager. "Caching" skjer dels på tjenermaskinen i nettet, men også i brukerens maskin. "Caching" øker ytelsen på datamaskinen en hel del og dette er praktisk for brukeren.⁵⁴ Nettlesning og mellomlagring er altså ikke i strid med opphavsmannens enerett i artikkel 2. Disse lagringene kan betraktes som såkalte "midlertidige" eksemplarer, såfremt de ikke overskrider noen av vilkårene i artikkel 5 (1). Bortsett fra "browsing" og "caching" og unntakene i artikkel 5, er alle andre handlinger avhengig av tillatelse fra opphavsmannen for å ikke være ulovlige etter direktivet.

E-handelsdirektivet,⁵⁵ er på flere områder beslektet med Infosoc-direktivet og de bygger til dels på hverandre. E-handelsdirektivet ble implementert i E-handelsloven, som trådte i kraft 1. juli. 2003.⁵⁶ Formålet med loven er å bidra til å legge forholdene til rette for og stimulere til anvendelse av elektronisk forretningsdrift i og mellom

⁵²Infosoc- direktivets fortale punkt 33

⁵³ E-handel, Internett og Juss, Morten Foss og Eva Jarbekk side 58

⁵⁴ Ordforklaringer på www.hardware.no.

⁵⁵ Directive on electronic commerce 2000/31/EC of 8 June 2000

⁵⁶ E-handelsloven, 2003-05-23-35.

virksomheter i Norge.⁵⁷ De såkalte ansvarsfrihet-bestemmelsene i artikkel 12-14 i direktivet ble fremmet høsten-03 i Ot.prp nr 4. I likhet med Infosoc-direktivet gir E-handelsdirektivet ansvarsfrihet for "caching", dette fremgår av artikkel 13(1).⁵⁸ Den gir også ansvarsfrihet ved ren videreformidling og ansvarsfrihet ved visse lagringstjenester.

2.3 Unntakene fra opphavsmannens enerett i artikkel 5

Artikkel 5 angir en uttømmende liste over de unntak som er tillatt i direktivet. Alle unntak er fakultative med unntak av artikkel 5 (1), som er preseptorisk. Selv om oppregningen i artikkel 5 er uttømmende, har medlemslandene mulighet for å opprettholde visse nasjonale unntak av mindre vesentlig betydning. Dette følger av oppsamlingsbestemmelsen i artikkel 5(3), litra o. Forutsetningen for at et unntak skal falle under artikkel 5(3) bokstav o, er at det dreier seg om analog bruk og at unntaket ikke berører den frie bevegelse for varer og tjenester innenfor fellesskapet.⁵⁹

2.4 Artikkel 5 (1)

Artikkel 5 (1) lyder: "Temporary acts of reproduction referred to in Article 2, which are transient or incidental and an integral and essential part of a technological process and whose sole purpose is to enable (a) a transmission in a network between third parties by an intermediary or (b) a lawful use of a work or other subject-matter to be

⁵⁷ Ot.prp. nr.2 til E-handelsloven, 2003

⁵⁸ Artikkel 13 (1) i E-handelsdirektivet: Where an information society service is provided that consists of the transmission in a communication network of information provided by a recipient of the service, Member States shall ensure that the service provider is not liable for the, intermediate and temporary storage of that information, performed for the sole purpose of making more efficient the information onward transmission to other recipients of the service upon request, on the condition that "

⁵⁹Det danske høringsutkastet, Forslag til Lov om Ændringer i Ophavsrett

Tilgjengelig: K:\ Kulturministeriet\2002\lovf\51058\510508.fm 01-10-02.Det danske høringsutkastet, side 4-7.

made, and which have no independent economic significance, shall be exempted from the reproduction right provided for in Article 2."

Artikkel 5 (1) er det eneste tvingende unntaket medlemsstatene må gjennomføre.

For at et unntak skal falle inn under artikkel 5 (1) er vilkårene som følger:

"eksemplarframstillingen må utgjøre en integrert og vesentlig del av en teknisk prosess". Ved all bruk av åndsverk som skjer på Internett, kommer det opp flyktige kopier i serveren og i arbeidsminnet på pc-en. Disse kopiene er nødvendige for at brukeren skal få tilgang til eksemplarer av åndsverk. Videre skal eksemplaret være midlertidig eller utgjøre "en del av en midlertidig prosess." Fellestrekkene for slike kopier er, at de er opphavsrettslige relevante eksemplarer, at de har begrenset levetid og at deres hovedfunksjon er å gjøre "proxy caching" mulig i ett nettverk. Eksempler på dette er såkalte "cache" kopier, se punkt 3.2.

Det er til slutt et krav om at eksemplarframstillingen ikke skal ha noen "selvstendig økonomisk verdi." Dersom midlertidige kopier har "økonomisk verdi", faller det inn under unntaket i artikkel 5 (1).⁶⁰ "Midlertidige eksemplar" som nevnt her er nytt i norsk rett, og vil bli inkorporert i åndsverksloven som et unntak fra opphavsmannens enerett.

2.5 Artikkel 5 (2)

Artikkel 5 (2) angir en rekke forskjellige unntak fra opphavsmannens enerett i artikkel 2. Jeg velger å konsentrere meg om artikkel 5(2)(b), som er bestemmelsen i direktivet som regulerer retten til privat eksemplarframstilling. Artikkel 5(2) lyder: " Member States may provide for exceptions or limitations to the reproduction right provided for in Article 2 in the following cases: Reproduction on any medium made by a natural person, for private use and for ends, that are neither directly nor indirectly commercial,

⁶⁰ Det svenske høringsutkastets forslag om implementeringen av Infosoc-direktivet, "Fremställningen av tillfälliga exemplar" side 116-129 Tilgang: <http://justitie.regeringen.se/propositionermm/ds/index.htm>

on condition that the rightholder receive fair compensation which takes account of the application or non-applications of technological measures referred to in article 6 to the work or subject-matter concerned”.

Artikkel 5 (2) har "may." Medlemsstatene er altså ikke pålagt å legge forholdene til rette for disse unntakene i 5(2).⁶¹ Fremstillingen av eksemplarer kan skje enten digitalt eller analogt jf., "any medium". En forutsetning for denne innskrenkningen er at rettighetshaveren får rimelig kompensasjon. Direktivet sier ingenting om hva som ligger i "fair compensation". Det er opp til medlemsstatene å velge hvordan reglene om kompensasjon skal bli implementert. Hvorvidt kompensasjonen er "fair" kan prøves av EU- eller EFTA domstolen. Punkt 35 i foralen til direktivet understreker, at det vil være en vurdering i hver enkelt tilfelle å fastsette størrelsen på kompensasjonen. I punkt 38 i foralen legges det vekt på at retten til privat eksemplarframstilling etter direktivet vil variere, avhengig av om kopiene tas analogt eller digitalt.⁶²

Artikkel 5 (2)(b) legger opp til en konkret vurdering i det enkelte tilfellet, hvorvidt det er behov for beskyttelse av verket gjennom tekniske beskyttelsesmekanismer etter artikkel 6. Videre er det et vilkår at kopieringen verken skal være "directly nor indirectly commercial". Motivet for kopieringen skal altså ikke være økonomisk motivert.

Artikkel 5(2)(b) kommer bare til anvendelse der den ikke er i konflikt med tretrinns testen i artikkel 5 (5) i direktivet. Tolkningen av tretrinns testen, må ses i sammenheng med foralens punkt 44 til direktivet. Fortalen fremhever at tretrinns testen har fått større betydning i dag fordi privat kopiering får store økonomiske konsekvenser.⁶³ Tretrinns testen har en dynamikk og fleksibilitet i seg som

⁶¹ Fortalen til Infosoc- direktivet punkt 32

⁶² Det svenske høringsutkastet om implementeringen av Infosoc-direktivet side 145- 150

⁶³ Fortalen punkt 44 i Infosoc-direktivet.

gjør at vurderingene varierer med teknologi og samfunnsforhold. Tretrinns testen kan fungere som et tolkningsmoment eller som en begrensning av lovgivers handling. Når man anvender tretrinns testen som et tolkningsmoment kan det føre det til at et konkret tilfelle ikke nødvendigvis er tillatt etter direktivet. Rettsteknisk sett vil slike vurderinger kunne skape uforholdsmessig mye prosess, som er dyrt og tidskrevende.

2.6 En presentasjon av tekniske beskyttelsesmekanismer

Digital Right Management Measures (DRM-løsninger) er teknologiske beskyttelsesmekanismer som sørger for at verket ikke blir anvendt i større grad enn det rettighetshaveren tillater. DRM-løsninger er en type rettighetsadministrasjon. De installeres for å støtte håndhevelsen av lisensbetingelser. Tekniske beskyttelsesmekanismer er funksjonelle ut fra flere ulike perspektiver; Ut i fra et økonomisk perspektiv, da opphavsmannen får de økonomiske rettighetene han har krav på. Ut i fra et rettslig perspektiv, da de kan hindre brudd på opphavsrettighetene. Man kan også forsvare bruken av DRM-mekanismer ut i fra et teknisk perspektiv fordi man tar i bruk nyutviklet teknologi.⁶⁴

DRM-løsninger innebærer ikke noe prinsipielt nytt i norsk rett, da vi har en lignende bestemmelse hva gjelder datamaskinprogrammer, jf. åvl. § 54a.⁶⁵ Beskyttelsen i åvl. § 54 a er verken lik eller sammenfallende innholdsmessig med vernet for DRM-mekanismer i artikkel 6 i Infosoc-direktivet. Artikkel 6 vil derfor ikke avløse åvl. § 54.

Utviklingen av digital teknologi gir opphavsmannen stadig nye midler til disposisjon for å beskytte sitt åndsverk. Teknologien bidrar til mer effektiv teknisk beskyttelse og håndhevelse av opphavsmannens rettigheter i informasjonssamfunnet. DRM-

⁶⁴ "Windows Medier DRM Benefits," Windows Medier sin hjemmeside.

⁶⁵ Åndsverkloven § 54 a: "Omsetning av, eller besittelse i ervervsøyemed av et hvilket som helst middel hvis eneste formål er å gjøre det lettere å fjerne eller omgå tekniske innretninger til beskyttelse av et dataprogram er forbudt."

mekanismer kan ta form som adgangskontrollerende innretninger, eller som kopisperre. Kopisperrene kan ha til formål å sikre at det ikke fremstilles kopier eller kun et begrenset antall kopier. Se f.eks. "Audio Home Recording Act" hvor kopisperrene kan inkorporeres i fysiske medier (cd, cd-rom, dvd o.l.) og i materiale som stilles til rådighet online, f.eks. via Internett.⁶⁶

De DRM-løsningene jeg vil konsentrere meg om, er de som blir installert for å forhindre eller begrense kopiering. De kan f.eks. gjøre det mulig for eieren av verket å identifisere tilgangen og brukeren av verket for så å avkreve ham kompensasjon for bruken. DRM-løsningene gjør en musikkfil, e-bok eller film uleselig for den som ikke har tilgang på "nøkler" til sperrene som beskytter verket.

DRM-løsninger kan fungere på flere forskjellige måter. Én av DRM-løsningene baserer seg på at datamaskiner må forholde seg til flere typer kompaktplater. Denne metoden kalles formatforvirring. Det legges inn informasjon på en kompaktplate med lyd slik at datamaskinen enten tar feil av hva slags kompaktplate det er, eller rett og slett ikke klarer å finne ut hva slags plate det er. Man kan lett omgå denne kopisperren ved at man maskerer det feltet på kompaktplaten som ikke omfattes av spesifikasjonen for kompaktplater med lyd. En annen metode som brukes som kopisperre, er bevisst å legge inn feil i informasjonen som representerer lyden.⁶⁷ Det er også vanlig å beskytte verket gjennom kryptering. En bruker må betale for å bli kvitt krypteringen. Man trenger da nøkler som kan bli gitt til den autoriserte bruker.⁶⁸

"Vannmerking" er også et element som kan inngå i en DRM-mekanismer. Metoden brukes for å identifisere verket entydig ved at et digitalt identifikasjonsnummer skrives

⁶⁶ Det danske høringsutkatet, 2002 side 8.

⁶⁷ Håkon Styri, Kopisperre for kompaktplater med musikk. Lov & Data nr 72-Desember 2002 side 18-20

⁶⁸ Jon Bing, The Contribution of Technology to the Identification of Rights, Especially in Sound and Audio-Visual Works: An overview, side 244-249.

inn i selve representasjonen av verket. Nummeret legges inn i et mønster som endrer verdien av et fåtall av det meget store antall totegn som representerer verket. Ved hjelp av en algoritme, kan identifikasjonsnummeret leses. Nummeret er gjerne referanse til en database som inneholder ytterligere opplysninger om verket. På denne måten kan man identifisere verket, opphavsmannen og hva slags beskyttelse verket har. Metoden har altså to ledd: I første del av prosessen blir CMI (embedded copyright management information) lagt i en eller flere av "blokkene" i verket. I andre del av prosessen leses CMI "blokken" De installerte kodene vil altså endre totegn, men endringene er så små at verkets kvalitet ikke blir forringet.⁶⁹

Vi beveger oss i dag i stadig større grad fra et B2C- ("business-to-consumer") til et P2P- ("peer to peer") system, et system hvor direkte kontakt mellom sluttbrukere er det viktigste. DRM-mekanismene er en del av den teknologiske utviklingen som er med på å fremskynde denne utviklingen.⁷⁰ En mulig konsekvens av denne utviklingen er at, "mellommenn" som plateselskap eller forlag vil kunne miste sin innflytelse. Når opphavsmannen har DRM-løsninger som beskytter hans verk, vil det ikke være samme behov for en "mellommann." Foreløpig er ikke teknologien så velutviklet at tekniske sperrer fungerer fullt tilfredstillende for effektivt vern, men sannsynligvis vil det kun være et spørsmål om tid før man utvikler systemer som hindrer brukeren tilgang til medier han ikke har rett til.

2.7 Strukturen i artikkel 6

Artikkel 6 gir opphavsmannen bedre mulighet til å styre kopieringen av kulturprodukter, dersom det er etablert en beskyttelse i form av tekniske sperrer. Dersom det er etablert en beskyttelse som gjør at en e-bok kun kan leses en gang eller

⁶⁹ Jon Bing, Contribution of Technology to the identification Rights, Especially in Sound and Audio-Visual Works: An Overview, side 244-249.

⁷⁰ Bing & Co Advokat –og konsulentselskap DA, "P2P" Upublisert

en CD ikke kan kopieres, så er det ulovlig å omgå denne beskyttelsen etter direktivet.⁷¹ Bestemmelsen innebærer også at det er straffbart å tilvirke eller selge produkter eller tjenester som er utformet for å omgå en digital eller analog sperre.

Artikkelen er konstruert for å gi et ytterligere vern for opphavsmannens åndsverk og er bygd opp på følgende måte: Artikkel 6(1) inneholder et påbud om at medlemsstatene skal sørge for et rettslig vern av tekniske beskyttelsesmekanismer. Her gis det beskyttelse av opphavsmannens åndsverk, samtidig som man forbyr handlinger som har som mål å omgå tekniske beskyttelsesmekanismer. I artikkel 6 (2) a-c fremgår det at brukeren må ha hatt til hensikt ("purpose") å skaffe seg en uberettiget adgang til verket, dersom det skal igangsettes rettslige sanksjoner mot han. Ifølge artikkel 6(2) er det forbudt å importere, distribuere, selge eller leie ut "verktøy som kan brukes til å omgå tekniske beskyttelsesmekanismer. Dette gir verket en utvidet beskyttelsessfære.⁷²

Artikkel 6(3) gir en vid definisjon av tekniske beskyttelsesmekanismer: "all teknologi, deler, komponenter som etter sin normale bruk er laget for å hindre handlinger eller andre objekter for beskyttelse av spesielle handlinger som ikke er tillatt av eieren."

Artikkel 6(4) første ledd angir i hvilke tilfeller det er lov å omgå tekniske beskyttelsesmekanismer, for at allmennheten skal få tilgang til verket.

I følge bestemmelsen skal medlemsstatene, når det ikke inngås "frivillige avtaler" mellom bruker og rettighetshaver som muliggjør bruk, sørge for at brukeren får tilgang til verket. Det fremgår av artikkel 6 fjerde ledd (4) at medlemslandene selv velger om de vil sette inn tiltak for å gjøre privat eksemplarframstilling mulig.

⁷¹ "Ny Ophavsretslov" i Søndag Aften November 2002

⁷² Sevrène Dusollier, "Electrifying the fence" side 285-295

Artikkel 6 fjerde ledd (3) konstaterer at tekniske beskyttelsesmekanismer brukt av opphavsmannen eller medlemsstaten har full rettslig beskyttelse, mens artikkel 6 fjerde ledd (4) gjør unntak for online- tjenester. Den lyder: "The provisions of first and second subparagraphs shall not apply to works or other subject-matter made available to the public on agreed contractual terms in such a way that members of the public may access from a place at a time individually chosen by them."⁷³ I disse tilfellene har medlemslandene ingen plikt til å legge forholdene til rette for brukeren. Det betyr at når opphavsmannen velger å legge ut åndsverket sitt på nettet er det ikke lagt restriksjoner på bruken av DRM-systemer. Begrunnelsen for forskjellsbehandlingen av fysiske eksemplar og eksemplar som ligger på nettet er at potensialet for kopiering er mye større når det gjelder materiale som ligger på nettet. Dette begrunner hvorfor lovgiver har valgt å gi opphavsmannen særlig beskyttelse i disse tilfellene. Forskjellsbehandlingen kan også begrunnes i tingsrettslige hensyn og konkurranserettslige hensyn.⁷⁴

3. Forholdet mellom retten til privat eksemplarfremstilling og tekniske beskyttelsesmekanismer i Infosoc-direktivet

3.1 Bakgrunnen for problematikken

Intensjonen med artikkel 6, slik jeg tolker fortalen i kombinasjon med ordlyden, er å skape et system som styrker opphavsmannens stilling. Artikkel 6 har en sterk posisjon i direktivet. Punkt 9 i fortalen gir uttrykk for at medlemslandene skal ta hensyn til tekniske beskyttelsesmekanismers sterke stilling når unntaksbestemmelsene i artikkel 5 skal utformes. "Slike unntak bør ikke være til hinder for bruk av tekniske

⁷³ Artikkel 6 fjerde ledd (4) i Infosoc-direktivet

⁷⁴ Ole- Andreas Rognstad, "Et forslag til en alternativ løsningsmetode" side 447-460.

beskyttelsessystemer," står det i fortalen, punkt 39. Sterke krefter har hevdet at introduksjonen av DRM-løsninger fullstendig uthuler retten til privat kopiering.⁷⁵ Denne påstanden vil nå undersøkes nærmere.

3.2 Opphavsmannens sterke stilling i direktivet

Artikkel 6 fjerde ledd (1)(2) gir uttrykk for at opphavsmannen skal legge forholdene til rette for at den private bruker får tatt lovlige kopier. "Frivillige avtaler" med bruker skal initieres av opphavsmannen. Som nevnt under punkt 2.7 sier artikkel 6, fjerde ledd (1)(2) at medlemsstatene skal ("shall") sørge for at de som har rettmessig tilgang til et verk, altså lovlig kopigrunnlag, skal sikre brukerne tilgang til verket.

I artikkel 6, fjerde ledd (2) uttrykkes det at medlemsstatene kan ("may") legge forholdene til rette for privat eksemplarframstilling, dersom dette ikke er gjort av rettighetshaver. En konsekvens av at bestemmelsen er fakultativ blir at medlemslandene kan velge å beholde de tekniske sperrene uten å legge til rette for privat eksemplarframstilling. Når direktivet gir fakultative bestemmelser som overlater til medlemslandet å selv bestemme om de vil legge forholdene til rette for privat eksemplarframstilling eller ikke må landene selv gi retten til privat eksemplarframstilling reell verdi.

Både i 6 fjerde ledd (1) og (2) heter det at medlemsstatene ikke skal gripe inn dersom det foreligger en "frivillig avtale" mellom opphavsmann og bruker. I dette ligger en klar favorisering av rettighetshaver. Han er initiativtaker og dermed premissleverandør for avtalen. Dette kan føre det til ubalanse i forhandlingsposisjon mellom brukeren og rettighetshaver når initiativet ligger hos rettighetshaveren. Rettighetshaveren får direkte informasjon om hvilke verk som ønskes kopiert og vedkommende får verdifull informasjon om hva brukeren leser, ser og hører på. Man får vite hvem som er bruker og gjennom de verkene han ønsker tilgang til kan man danne seg et bilde av brukerens

⁷⁵ Séverine Dusollier, "Electrifying the Fence" side 285-294

sosiale bakgrunn, politiske overbevisning etc. Ut fra et personvernssynspunkt er det betenkelig at den slags informasjon blir samlet og registrert på brukeren.⁷⁶

Brukeren kan bare håpe på at han møter en innsiktsfull og fornuftig opphavsmann som medkontrahent og at de to kommer frem til en "frivillig avtale" som fremstår som gunstig for begge. Det er ikke spesifisert nærmere hva som ligger i "frivillig avtale" etter artikkel 6 fjerde ledd (1). Punkt 51 i fortalen gir uttrykk for at dersom brukeren ikke har fått tilgang til verket kan det settes i gang "hensiktsmessige tiltak" for at dette skal skje, og nevner som eksempel "å modifisere en gjennomført teknisk beskyttelsesmekanisme".⁷⁷

Ved fravær av "frivillig avtale" skal medlemsstatene sørge for inngåelse av avtaler mellom rettighetshaver og bruker. Dersom slike avtaler ikke er inngått innen rimelig tid, kan medlemsstatene ta i bruk midler som gjør at den enkelte bruker får nytte av unntakene i direktivet.⁷⁸

Rettighetshaver er beskyttet ytterligere dersom han tilbyr sitt åndsverk på nettet etter artikkel 6 fjerde ledd (4). I slike tilfeller kan tekniske beskyttelsesmekanismer brukes uten inngripen fra medlemsstaten. Vi lever i en tid der flere og flere velger å legge ut verkene sine på Internett, og avgrensingen av online-tilfellene innebærer derfor en fare for allmennhetens tilgang til informasjon.⁷⁹

Balanseforholdet mellom bruker og rettighetshaver i det konkrete tilfellet er selvfølgelig avhengig av hvem som er bruker og rettighetshaver i det enkelte tilfellet. Der rettighetshaver er en enkelt person, som ikke er representert av et selskap el., og bruker er en offentlig institusjon, vil ikke ubalansen være på samme måten.

⁷⁶ Jon Bing, "Intellectual Property Exclusive Access". Side 47.

⁷⁷ Se punkt 51 i fortalen til Infosoc-direktivet.

⁷⁸ Se punkt 51 i fortalen til Infosoc-direktivet

⁷⁹ Flechsig, Zeitschrift für Urheber-und Medienrecht 2001, Side 1-6

3.3 Forutsetning for inngrep fra medlemsstatens side

Dersom brukeren skulle møte en rettighetshaver som ikke vil samarbeide, kan medlemslandene gripe inn, jf. artikkel 6 (4) første ledd. Punkt 51 i fortalen sier at medlemsstatene skal sette i gang "hensiktsmessig tiltak gjennom å modifisere en gjennomført teknisk beskyttelse eller på en annen måte."⁸⁰ Som et alternativ til at medlemslandene skal treffe tiltak for å sikre retten til privat kopiering kunne man tenke seg en offentlig instans som administrerer dette. En slik prosedyre vil kunne ta lang tid og ville være dyr å administrere.

3.4 Ingen "rett" for bruker til å skaffe seg adgang til verket

Brukeren har ikke selv rett til å iverksette tiltak for å omgå tekniske sperrer. Tiltak kan kun iverksettes av rettighetshaveren eller medlemsstaten. Det er straffbart om brukeren gjør dette selv, dette fremgår blant annet av ordlyden i artikkel 6. Reelle hensyn kunne tale for at den private brukeren burde hatt en slik rett. Årsaken til at det ikke er innvilget kan tenkes å være at en slik ordning lett kan føre til flere ulovlige omgåelser. Ikke bare private brukere, men også de med kommersielle interesser, ville komme til å utnytte seg av en slik mulighet. Problemet settes først på spissen i de tilfeller en bruker faktisk blir saksøkt av rettighetshaver.⁸¹ Selv om direktivet ikke gir brukeren en rett til å skaffe seg tilgang til verket gjennom direktivet, kan en privat bruker kreve at nasjonal lovgivning skal oppfylle direktivets krav under EFTA-domstolen.

"DVD-Jon"- saken er sentral i drøftelsen hvorvidt det burde være adgang for bruker å skaffe seg tilgang til et verk.⁸² "DVD-Jon"-saken er egentlig ingen opphavsrettsak, da

⁸⁰ Fortalen i direktivet punkt 51

⁸¹ Dusollier/Poullet/Buydens, Infoethics 2000, side 27- 29

⁸² TOSLO-2002-00507(lovdata) Oslo Tingrett- dom 2003-01-07

tiltalen gjaldt overtredelse av straffeloven (strl) § 145 andre ledd.⁸³ Ettersom Jon Lech Johansen, alias "DVD-Jon", var tiltalt for å ha knekket et teknisk beskyttelsessystem for DVD-filmer, har imidlertid saken en klar side til opphavsretten. Saken er spesielt interessant sett i lys av min problemstilling, da den reiser spørsmål om hvorvidt det er adgang til å omgå en teknisk sperre for å fremstille eksemplarer til privat bruk etter åvl. § 12. I saken som gikk for Oslo Tingsrett ble "DVD-Jon" frikjent for å ha lagt ut et program på Internett, DeCSS, som kan knekke kopibeskyttelsesmekanismene på DVD-filmer. Påtalemyndigheten hadde tatt ut tiltale mot "DVD-Jon" for uberettiget å ha skaffet seg adgang til dataene på DVD-platene og for å ha distribuert programmet (DeCSS) på Internett.

Når det gjelder den tekniske siden av saken, kan den i korthet beskrives slik: Når man setter en DVD-plate i spilleren, må platen og spilleren godkjenne hverandre. Dette kalles autensering. Hensikten er at filmer bare skal kunne spilles på spillere som filmbransjen har godkjent, og innenfor spesielle soner. Hensikten med å kryptere DVD-filmer er å unngå kopiering. DVD-filmene krypteres i tre trinn: Først blir selve filmen kryptert med en nøkkel som er forskjellig for hver film. Den kalles tittelnøkkelen. Tittelnøkkelen lagres sammen med filmen på DVD-platen, men først krypteres den med en platenøkkel. Platenøkkelen blir lagret på DVD-platen i 409 forskjellige varianter, kryptert med 409 forskjellige spillenøkler. Hver DVD-spiller er utstyrt med en spillenøkkel. Spillenøkkelen prøver å låse opp alle de 409 platenøklerne i tur og orden, helt til den greier det. De som lager DVD-spillere har forpliktet seg til å holde sine spillenøkler hemmelige. "DVD- Jon" fikk tak i hemmelige nøkler via blant annet en "chatte"- kamerat som i media omtales som "the nomad". 30 timer etter at "DVD-Jon" hadde mottatt den siste programkoden fra "the nomad" hadde han skapt dataprogrammet DeCSS. DeCSS lager en ukryptert kopi av DVD-filmen, og legger kopien på hardisken.⁸⁴

⁸³ Strl § 145 andre ledd: "Det samme gjelder den som ved å bryte en beskyttelse eller på lignende måte uberettiget skaffer seg adgang til data eller programutrustning som er lagret eller som overføres ved elektroniske eller andre tekniske midler."

⁸⁴ "DVD-krigen", Verdens Gang 1.desember 2003, side 16-17.

Når det gjelder den rettslige siden av saken er følgende resonnement av retten interessant for min problemstilling; Retten fant for det første at adgang til filmer som var lovlig kjøpt ikke var uberettiget i relasjon til staffeloven § 145 andre ledd selv om filmene ble avspilt på annen måte enn det produsentene hadde forutsatt. Retten fant for det andre at avdekking av krypteringsnøkler ikke i seg selv rammes av strl § 145 andre ledd, dersom dette ikke medførte uberettiget innsyn i data. På den bakgrunn ble det fastslått at DeCSS både kunne brukes på lovlig og ulovlig måte. Resonnementet til retten bygde på at man skal ha rett til å se en film man har kjøpt og betalt på lovlig vis. Noe annet ville være tilfellet dersom DVD-filmen som "DVD-Jon" hadde fått tak i var fremstilt i strid med åndsverksloven, såkalt piratkopiering.

Dommen og saken som sådan har vakt internasjonal interesse. Den stiller spørsmål ved hvorvidt det er adgang til å omgå beskyttelsesmekanismer ved å fremstille eksemplarer til privat bruk i henhold til åvl. § 12.⁸⁵ Advokaten til "DVD-Jon" mente at Det Norske Høringsutkastet gikk i favør av saken.⁸⁶

Jeg tror Jon Lech Johansen ville blitt dømt, dersom direktivet hadde vært inkorporert da "DVD-Jon" ble fremstilt for retten. Dette fordi direktivet forbyr omgåelse av tekniske beskyttelsesmekanismer. Dersom man åpner for at bruker kan "ta seg frem" til verket, kan dette ha uheldige konsekvenser. En slik lovbestemmelse ville favorisere brukere som var teknisk kyndige eller økonomisk ressurssterke. Å skaffe seg teknisk tilgang til et verk, er en komplisert prosess der man først må innhente "omgåelsesverktøy" for å komme til det beskyttede verket. "DVD-Jon"-saken er anket til Borgarting lagmannsrett av Økokrim og skal opp 2. desember 2003.⁸⁷

⁸⁵ Nytt i Privatretten juni utgaven 2003, Ole Andreas Rognstad om "DVD-Jon"-saken.

⁸⁶ Wiersholm.Info – Månedlig magasin fra Advokatkontoret Wiersholm, Melbye og Beck. Innlegg av Cathrine Eikeland om "DVD- Jon saken "

⁸⁷ Dagbladet: <http://www.dagbladet.no/dinside/2003/11/24/384353>.

3.5 En sterkere beskyttelse av verket

I tillegg til beskyttelse av selve verket innføres en beskyttelse av verktøyene som er nødvendig for å få tilgang til selve verket. "Gjerdet" rundt verket er nå beskyttet. På mange måter kan man si at artikkel 6 med sitt "tredje beskyttelsesnivå" overtar noe av funksjonen til "tretrinns testen" i artikkel 5 (5),⁸⁸ ved at man har fått en streng kontroll i forkant, ikke bare i etterkant av eksemplarframstillingen.

Opphavsmannens interesser er i direktivet beskyttet både gjennom lovverket og teknologien. Når det gjelder hva som er å anse som en "secure" beskyttelse etter artikkel 6, så sier direktivet ikke noe direkte om dette. Derimot har problemstillingen vært behandlet i norsk rett⁸⁹ i forhold til straffelovens § 145 andre ledd (se sitat av artikkelen i fotnote 83), og vurderingene som ble foretatt her kan således være veiledende for hva som ligger i "beskyttelse" i artikkel 6.

Den straffbare handling etter § 145 andre ledd, første alternativ er "å bryte en beskyttelse." Hva ligger i at dataene må være "beskyttet"? En naturlig språklig forståelse av en "beskyttelse" er noe som utgjør et vern. Vernet må utgjøre en hindring mot inntrengning. Hva beskyttelsen består i har ikke betydning. Videre er det et krav om at det må være gjort noe aktivt for å beskytte dataene for at vilkåret om "beskyttet" i § 145 andre ledd skal foreligge. Hvorvidt dataene er beskyttet er uavhengig av gjerningsmannens oppfatning.

Et annet spørsmål som melder seg er når beskyttelsen kan anses som tilstrekkelig? Spørsmålet om graden av beskyttelse § 145(2) vil også være interessant sett i lys av artikkel 6. I strl § 145 andre ledd er det ikke et krav om at beskyttelsen skal være 100%. I forarbeidene til strl § 145 andre ledd⁹⁰ uttales: "uttrykket antas å rekke meget

⁸⁸ Dusollier/Poullet/Buydens, Infoethics 2000 side 29

⁸⁹ Guru Wanda Wanvik, Straffbar Hacking Straffelovens § 145 annet ledd. Complex 2/98

⁹⁰ Ot. prp. nr.35 (1986-87) s.17

langt". Formuleringen er ment å skulle gis en vid fortolkning. Dette tyder på at det ikke skal mye til for at beskyttelsen er tilstrekkelig etter § 145 andre ledd. Etter ordlyden innebærer det at gjerningsmannen må ha kommet seg forbi beskyttelsen på en ulovlig måte. Gjerningsmannen må ha foretatt seg noe som har fått innvirkning på beskyttelsen. Vilkåret "bryte" skal forstås i vid betydning. Det fremgår av forarbeidene⁹¹: " Kravet om at beskyttelsen skal "brytes" innebærer at beskyttelsen må omgås eller settes ut av funksjon på irregulær måte." ⁹²

3.6 Hvor effektive og sikre er tekniske beskyttelsesmekanismer ?

I dag er vi i den situasjonen at DRM-mekanismene blir mer og mer velutviklet, samtidig som "hackerne" (datakriminelle) blir flinkere og flinkere. En "hacker" kan omgå koder på flere forskjellige måter. En metode er at "hackere" kan ha vært inne på en maskin og opprettet ulovlige brukeridentiteter og passord. Videre kan "hackere" finne ut av spesialinstruksjoner som brukes for å knekke koder. En annen metode for å skaffe seg tilgang til datasystemer, er å utnytte feil og mangler ved operativsystemet. Det kan for eksempel skje ved hjelp av en trojansk hest⁹³ der man får smuglet inn et program som oppretter en brukeridentitet. En "hacker" kan også avsløre koder gjennom "prøve og feile" metoden. Dette vil være enklest i de tilfellene en "hacker" har kunnskap om den virksomheten han skal bryte kodene til. ⁹⁴

IT-utviklingen går så raskt at det er vanskelig å være ajour til enhver tid. Dette gjør at programvaremarkedet blir presset. Følgelig slippes en del programvare ut på markedet før den er tilstrekkelig kvalitetssikret. Dette kan føre til sikkerhetshull som kan

⁹¹ Ot.prp. Nr 35 (1986-87) s.29

⁹² Guru Wanda Wanvik, Straffbar Hacking Straffelovens § 145 annet ledd. Complex 2/98 side 41-54.

⁹³ En "trojansk hest" er skjulte programinstruksjoner.

⁹⁴ Guru Wanda Wanvik, Straffbar Hacking Straffelovens § 145 annet ledd. Complex 2/98 side 57-58

benyttes av "hackere."⁹⁵ De fleste tekniske beskyttelsesmekanismer har "hackere" klart å bryte kodene til, og i praksis viser det seg ofte vanskelig å avsløre krenkerens identitet, ettersom de regelmessig er kjent med hvordan man unngår å etterlate seg tekniske spor.⁹⁶

En del juridisk teori har hevdet at man antakelig burde ha ventet med å introdusere en så "offensiv" bestemmelse som artikkel 6 til man hadde mer erfaring med hvordan direktivet ble praktisert i medlemslandene. Først da ville man kunne ta stilling til om det var behov for et så omfattende beskyttelsesnivå av opphavsmannens verk.⁹⁷

3.7 Fordeler og ulemper med DRM-mekanismer

Utviklingen av DRM-mekanismer og beskyttelsen av disse er et klart uttrykk for at opphavsmannen ønsker et ytterligere vern mot retten til privat eksemplarframstilling. Hvorfor skal man utelukkende stole på beskyttelse gjennom loven dersom man kan utvikle sin egen teknikk for å hindre misbruk?

I Norge har vi vernetid av verk på 70 år jf åvl. § 40. Etter denne tiden vil verket kunne benyttes uten tillatelse fra tidligere rettighetshavere. For at retten til privat kopiering ikke skal bli innskrenket er det viktig at man har systemer som kan registrere når den faktiske vernetiden er utløpt. En måte å gjøre dette på er gjennom spesielle "meta-tags." En "meta-tag" spesifiserer informasjon om verket, og har ingen effekt på fremvisningen av verket. Man tenker seg at den skal brukes sammen med andre programmer slik som søkemaskiner, web-browsers eller programmer for "proxy servers". Slike "meta-tags" vil blant annet inneholde informasjon om når verkets

⁹⁵ Se datatilsynets årsmelding , 1996 s.25.

⁹⁶ Jarbekk og Foss: E-handel, Internett og Juss side 89

⁹⁷ Axel Metzger, "Der Euro-DMCA kommt!" artikkel 2001 lastet ned fra

http://www.ifross.de/ifross_html/artikkel17.htm

vernetid er utløpt.⁹⁸ At man har utviklet så avansert teknologi kan tyde på at man nå er klar for å ta i bruk DRM-mekanismer i mer omfattende grad.

En ulempe med DRM-mekanismene er at teknologien på lang sikt selv være et element som skaper problemer ved bruken av tekniske beskyttelsesmekanismer. Et eksempel på dette ville være dersom man leverer åndsverk på et medium som er eldre enn det DRM-mekanismene kan beskytte. Motsatt ville man ha samme problemet der gamle kopibeskyttede cd-er eller dvd-er ikke lar seg avspille på nyere DRM-løsninger.⁹⁹ En annen ulempe ved bruken av DRM-mekanismer er at lovgiver mister mye av sin makt til rettighetshavere, siden de kontrollerer DRM-mekanismene. Lover bygges opp etter en demokratisk prosess, der alle grupper som blir berørt får mulighet til å uttale seg. DRM-løsninger utarbeides derimot ensidig av representanter for opphavsmannens og vil derfor ikke ivareta begge siders interesser. Dette fører til "den sterkeste rett", der det sannsynligvis vil være de mest innflytelsesrike i form av penger, teknologi og makt som kan utvikle de beste DRM-løsningene.

3.8 Rettsystemet for å beskytte den private bruker

Dersom det oppstår en konfliktsituasjon mellom den private brukeren og opphavsmannen er det viktig for brukeren å vite hvilke muligheter han har til å vinne frem i rettsystemet. Når jeg drøfter dette forutsetter jeg at brukeren har en "rett" til privat eksemplarframstilling. "Rett" kan karakteriseres som lovregler, sedvaner og andre forskrifter som gjelder og kan håndheves innen et bestemt samfunn og påberopes av samfunnsmedlemmene og gjennomføres med sanksjoner fra rettssystemet.¹⁰⁰

⁹⁸ Jon Bing, Copymarks: "A suggestion for a simple management of copyrighted material" Complex nr. 4, 2003 side 185- 222

⁹⁹ Side 112 "Un-CDs, nein danke" lastet ned fra :www.heise.de/ct/03/09/112

¹⁰⁰ Egil Gulbrandsen, Juridisk leksikon-Oslo 1994.

Man kan tenke seg flere måter en privat bruker kan bruke rettsystemet på; Bruker kan organisere seg i en interesseorganisasjon, brukere kan gå sammen i prosessfelleskap: såkalte "class actions"¹⁰¹ eller det kan fattes rettslige sanksjoner mot en opphavsmann. Påtalemyndigheten kan straffe med bot eller forelegg der det ikke er mulig å bruke verket innen lovlige rammer. En mulig sanksjon mot en opphavsmann, som ikke tilrettelegger for privat bruker, kan være at hele verket hans blir trukket fra markedet. En egen administrativ enhet kunne treffe beslutninger i slike saker og styre prosessen. Uansett vil det være en forutsetning at det eksisterer en lovhjemmel som kan fange opp misbruk av DRM-systemer for at brukeren skal kunne gå til rettsystemet. Hvor ville det være naturlig å hjemle en slik rett?

Både straffeloven og konkurranseloven kan tenkes å være aktuelle lover å hjemle en slik rett i. Å bruke analogi fra straffeloven er neppe særlig aktuelt, da vi er inne i legalitetsprinsippets kjerneområde, som krever klar hjemmel. En annen mulighet er at domstolen underkjenner de tilfellene der bruken av DRM-løsningene går for langt. Man kan også tenke seg at disse tilfellene ble regulert i forskrifter eller at man fikk en egen DRM-lov. Det ville også være en mulighet å ha de i et samlekapittel i slutten av åndsverkloven.

Til tross for at bruker har mulighet til å bruke rettsystemet, er det et annet spørsmål hvor praktisk det vil være for en privat person å gå rettens vei? Kontakt med rettsapparatet vil for mange ta lang tid og dessuten være kostnadskrevende. Dersom brukerens formål er å ta en kopi av en cd til privat bruk tror jeg ingen vil gjøre noe med det. I de tilfeller hvor det er snakk om små verdier, og det er liten sjanse for at den private brukeren går til sak, vil rettighetshaveren ha minimalt å tape på å ikke oppfylle sine forpliktelser overfor den private bruker.

¹⁰¹ Se Tvistemålsutvalgets : NOU 2001 nr 32 del 1 side 68-69 se også åndsverksloven § 38 b

4. Det norske høringsutkastet

4.1 Generelt om høringsutkastet

Kultur- og kirkedepartementet la 2.april 2003 frem et høringsutkast om endringer åndsverkloven og fondsloven. Høringsutkastet omhandler forslag til hvordan man skal gjennomføre Infosoc-direktivet i norsk rett. Åvl. § 12 beholdes, men det foreslås endringer i bestemmelsen om forbud mot omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer. Videre innføres det et krav om kompensasjon til rettighetshaver og et krav om lovlig kopieringsgrunnlag ved privat kopiering.

Høringsutkastet gir sterke signaler om hvordan Kirke -og Kulturdepartementet ønsker å gjennomføre direktivet i norsk rett. Det er ikke sikkert at de løsningene som diskuteres i utkastet blir de endelige løsningene i odelstingsproposisjonen. I det følgende vil jeg ta for meg hvilke endringer høringsutkastet foreslår i forhold til åvl. § 12 og foreta en fortløpende vurdering av disse forslagene.

4.2 Kravet om kompensasjon

Kravet om kompensasjon er nytt i forhold til åvl. § 12. Direktivet sier ingenting om hvilke løsninger medlemslandene bør velge for å dekke vederlaget til rettighetshaver. Høringsutkastet legger frem to alternative forslag til hvordan man kan avkreve kompensasjonen: Som avgift på lagringsmedier eller at opphavsmannen kompenseres over statsbudsjettet.¹⁰² Uansett hvilken ordning som velges, foreslås kompensasjonen sett i forhold til varigheten og omfanget av den private eksemplarframstillingen.

Allerede før Infosoc-direktivet ble introdusert i Norge, forelå det et høringsutkast om et privat- kopieringsvederlag.¹⁰³ Høringsutkastet ble trukket tilbake før det ble

¹⁰² Høringsutkastet til Infosoc-direktivet side 31-32

¹⁰³ Høringsutkastet til lov om endringer i åndsversloven (vederlag på lagringsmedier) av 31.12.2001 side 1 og 2

utarbeidet en odelstingsproposisjon. Jeg vil i det følgende gå inn på hovedtrekkene i utkastet som forelå den gang, med særlig vekt på hvordan kompensasjonen til rettighetshaver skulle dekkes. Dette er interessant, fordi det i det nåværende høringsutkast til Infosoc-direktivet foreslås som en av to løsningsmodeller.

Bakgrunnen for forslaget i 2001 var at departementet ønsket å utrede og vurdere vederlagsordninger for å kompensere for det inntektstapet som norske utøvere og komponister er utsatt for på grunn av nye teknologiske muligheter.

Departementet foreslo at rettighetshaverne kompenseres, for det tapet han lider som følge av bestemmelsen om eksemplarframstilling til privat bruk, i stedet for å snevre inn åvl. § 12. Dette synspunktet har mye for seg.

Departementet foreslo at vederlagsplikten knyttes til lagringsmedier som er egnet til privat eksemplarframstilling. Både digitale og analoge lagringsmedier skulle omfattes av forslaget. Departementet foreslo videre at det i en forskrift fastsettes hvilke lagringsmedier som er omfattet av vederlagskravet, samt størrelsen på vederlaget. Opptaksutstyr omfattes ikke av vederlagsplikten.

Tanken om at opphavsmannen skal kompenseres er ikke ny i norsk rett.¹⁰⁴

Norsk kassettagiftsfond ble opprettet i 1983. Begrunnelsen for å opprette fondet var, at norske opphavsmenn skulle kompenseres for det tap de led ved at arbeidet deres ble kopiert. Når det gjelder fordelingen av vederlaget, understrekes det i kasettfondet at det i størst mulig grad skal skje i henhold til den faktiske private eksemplarframstillingen som finner sted. Norsk kassettagiftsfond heter i dag "Fond for lyd og bilde".

¹⁰⁴ Jf. Innst. S.nr.276 (1981-82). Det ble innført en avgift på uinnspilte "lyd- og videokassetter" Det ble bestemt at avgiften skulle kreves inn som en avgift til statskassen. Det ble videre bestemt at det skulle opprettes et fond som ville bli tlført midler etter Stortinget under de årlige budsjettforhandlingene.

I følge forslaget fra 2001, skulle departementet godkjenne fordelingen mellom de individuelle rettighetshaverne samt fastsette prinsippene for fordeling av de kollektive midlene. Forslaget begrunnet det kollektive innslaget med at dette muliggjør en supplerende støtteordning som utbetales etter andre kriterier enn faktisk bruk av åndsverket. Utkastet la opp til at fordelingen skulle skje på bakgrunn av registreringer av solgte, samt kringkastede fonogrammer og videogrammer.¹⁰⁵

Utgangspunktet var at skulle alle lagringsmedier som er egnet og faktisk blir brukt til å fremt stille private eksemplarer av lyd og bilde skulle omfattes. Bestemmelsene om privat kopieringsvederlag skulle være teknologinøytrale slik at nye typer lagringsmedier kunne omfattes. Departementet foreslo videre at vederlagsplikten pålegges den som produserer eller importerer lagringsmedier, slik at disse igjen kan fordele sine kostnader, ved salg av lagringsmediene til privat bruker. Ved fastsettingen av vederlagets størrelse skulle det tas hensyn til at det samlede vederlagsnivået ikke skulle overstige det tap rettighetshaverne påføres som følge av privat eksemplarframstilling. Vederlagsnivået skulle videre gjenspeile omfanget av rettighetshaverens tap som følge av adgangen til å fremstille kopier til privat bruk.¹⁰⁶ Departementet foreslo at det opprettes en ny forvaltningsorganisasjon eller at man forbedret eller utvidet den allerede eksisterende til å innkreve og fordele vederlaget. Det foreslo at en tredjedel av vederlaget fordeles kollektivt. To tredjedeler skulle fordeles individuelt.

Dette forslaget fikk varierende mottakelse. I et av høringsssvarene fra Norges Rikskringkastning, (NRK) foreslås at dersom vederlagsordningen etableres med avgift på lagringsmedier må det forutsettes at aktører som kringkastingsselskap og andre profesjonelle brukere unntas fra forpliktelsen.

¹⁰⁵ Høringsutkastet om lov om endringer i åndsverkloven av 31.12.2001 (vederlag på lagringsmedium) side 4 og 5.

¹⁰⁶ Utdrag fra side 1-14 i høringsutkastet om lov i endringer i åndsverkloven (vederlag på lagringsmedier).

Prinsipielt mener NRK at vederlaget skal tilfalle rettighetshaverne til det materiale som kopieres.¹⁰⁷ Både IKT- bransjen og plateindustrien var i mot en løsning med avgift på lagringsmedier.

Som nevnt innledningsvis foreligger det i høringsutkastet to forslag for å dekke kompensasjonen til rettighetshaver. Disse er vederlagskrav på lagringsmedier, som redegjort for ovenfor, og forslag om å dekke rettighetshaveres tap over statsbudsjettet. Det siste forslaget har den svakhet at den rammer alle skattebetalere uavhengig av om de har benyttet seg av retten til privat eksemplarframstilling.

Svakheten ved vederlagsordningen er at det ikke er utviklet en automatisk registreringsfunksjon der det blir betalt avgift til opphavsmannen sitt verk.

Det er heller ikke utviklet et system som registrerer graden av intensitet i bruk av verket. En fordel med vederlagsordninger er at dette er et system som sørger for at et stort beløp blir gjort tilgjengelig for rettighetshavere fra forskjellige kategorier. Dette skaper en større balanse mellom de enkelte rettighetshaverne og er med på å tilfredstille kravene som stilles i "tretrinns testen."¹⁰⁸ Det at vederlagsordningen allerede er såpass nøye utredet er også et forhold som taler for å velge dette alternativet, fremfor at opphavsmannen blir kompensert over en post på statsbudsjettet.

4.3 Introduksjonen av tekniske beskyttelsesmekanismer

Artikkel 6 introduserer DRM-mekanismene. Slik artikkelen fremstår i dag, kan den virke nokså utilgjengelig for den enkelte bruker å sette seg inn i. Dette er betenkelig da det er snakk om en straffesanksjonert bestemmelse jf. artikkel 8 i direktivet.

Legalitetsprinsippet stiller krav til klar lovhjemmel når man er på strafferettens område. Slik bestemmelsen er foreslått, er det ikke opplagt at brukere forstår hva som er tillatt ved fremstilling til privat bruk. Dette vil antakelig føre til at bestemmelsen vil

¹⁰⁷ Høringssvar fra Norsk Rikskringkasting side 2.

¹⁰⁸ Jon Bing: Intellectual Property Exclusive Rights and some policy implications, Scandinavian studies in Law, vol 14: Intellectual Property. Stockholm University, 2002 side 46.

bli tolket innskrenkende. Utilgjengeligheten av bestemmelsen er også fremhevet i høringsutkastet fra NRK.¹⁰⁹

Departementet foreslår ikke noen definisjon av hva som utgjør et teknisk beskyttelsesmekanisme. Det eneste høringsutkastet sier om DRM-mekanismer er at det er kun tekniske beskyttelsesmekanismer som anvendes for å hindre eller begrense "opphavsrettslige relevante" handlinger som skal beskyttes i lovgivningen.

Departementet velger i høringsutkastet ikke å ta hensyn til direktivets artikkel 6 fjerde ledd (4), som gjør unntak for online- tjenester.¹¹⁰ Departementet mener at det ikke alltid har gode grunner for seg å skille mellom online-tilfeller og fysiske eksemplarer slik direktivet legger opp til. Konsekvensen av dette er at kulturdepartementet gir opphavsmannen mindre rettigheter enn hva direktivet legger opp til.

Departementet forsvarer sitt standpunkt med at dersom det skulle være nødvendig å spesialbehandle online-tilfeller vil det være andre lovbestemmelser i norsk rett som kan hjemle disse. Strl § 257 om tyveri nevnes som en aktuell bestemmelse. Et av vilkårene i strl § 257 er " borttar en gjenstand".

Jeg stiller meg tvilende til om online- formidlede åndsverk kan subsumeres som en "gjenstand" under strl § 257. Kulturdepartementet velger åpenlyst å fravike direktivets målsetting om å skille mellom åndsverk som fremstilles digitalt og de som fremstilles fysisk.

4.4 Opprettelse av en nemnd for å ivareta brukers behov

Mens rettighetshaverne har fått artikkel 6, om tekniske beskyttelsesmekanismer, har ikke den private bruker fått tilsvarende bestemmelser for å ivareta sin rett. Det er derfor viktig at lovgiver føler et særlig ansvar for å ivareta brukerens rett.

¹⁰⁹ Høringssvaret fra NRK 2001 side 8 annet avsnitt.

¹¹⁰ Høringsutkastet til Infosoc-direktivet side 6 annet avsnitt.

Høringsutkastet har derfor et forslag om å opprette en nemnd som skal ivareta brukerens interesser. Det foreslås at nemndas beslutninger ikke skal kunne påankes. Nemndas avgjørelser skal likevel ikke være til hinder for at et spørsmål kan prøves for domstolen. Dersom brukeren får medhold, kan han gis verktøy eller informasjon som er nødvendig for å få tilgang til verket. En klar ulempe med arbeidet i en slik nemnd er at det kan bli lang saksbehandling. Dette vil kunne føre til at det vil ta lang tid før brukeren får sin berettigede adgang til verket. Det er da viktig at en har effektive prosessuelle regler. For at en slik nemnd skal være virksom bør det oppstilles en frist for når nemnda skal ha sakene sine ferdigbehandlet.¹¹¹

4.5 Kravet om lovlig kopieringsgrunnlag

Høringsutkastet foreslår en ny åvl. § 11(3), med et krav om lovlig kopieringsgrunnlag. Dersom nedlastning finner sted fra et nettsted som formidler ulovlig kopierte eksemplarer, så vil ikke den som laster ned eksemplaret ha rett til privat kopiering. Lovlig kopieringsgrunnlag innebærer et krav om at eksemplarframstillingen ikke skal være i strid med artikkel 2, (opphavsmannens enerett) eller artikkel 6 (forbud mot omgåelse av tekniske beskyttelsesmekanismer). Det har vært hevdet at det er vanskelig for den enkelte bruker å avgjøre om et verk bygger på et lovlig kopieringsgrunnlag. Departementet mener at dette i de fleste tilfellene vil fremgå av sammenhengen.

Når det gjelder lovlig kopieringsgrunnlag er "Napster. no"-saken¹¹² interessant. Dette er en tingrettsdom der operatøren av en hjemmeside som videreformidlet kontakt med Mp3-musikkfiler på Internett, ble saksøkt av ulike rettighetshavere med krav om erstatning. Saken gjaldt i hovedsak om åvl. § 2 andre ledds vilkår om "tilgjengeliggjøring for allmennheten." Det ble også reist spørsmål om nedlastningen av filer på nettstedet var lovlig.

¹¹¹ Det norske høringsutkastet til Infosoc-direktivet side 64-65.

Det interessante med dommen, sett i lys av min problemstilling, var at retten fant at det var tillatt med privat kopiering fra ulovlige fremstilte Mp3 –filer.¹¹³

Forslaget til ny åvl. § 11 i høringsutkastet reduserer vekten av i "Napster.no", som åpnet for en godkjennelse av ulovlig kopieringsgrunnlag. Dette tyder på at dommen ikke vil ha særlig stor verdi etter implementeringen av Infosoc-direktivet.

Høringsutkastet er helt på linje med Infosoc-direktivet når de introduserer en lovbestemmelse som stiller krav til lovlig kopieringsgrunnlag.

4.6 Eksisterer det en "rett" til privat eksemplarframstilling ?

På side 65 i høringsutkastet hevdes det at åvl. § 12 er deklarasjonsartikkel, uten at det er gitt noen begrunnelse for dette. At åvl. § 12 er deklarasjonsartikkel kan problematiseres. At en bestemmelse er deklarasjonsartikkel vil si at den kan fravikes ved avtale¹¹⁴. Dersom man kan avtale seg bort fra retten til privat eksemplarframstilling, kan det argumenteres med at åvl § 12 ikke gir en reel "rett" til privat eksemplarframstilling.

Åndsverksloven har ingen egen bestemmelse som tar stilling til hvorvidt bestemmelsene i den skal oppfattes deklarasjonsartikkel eller preseptorisk.

Man må derfor se hen til andre rettskilder ved avgjørelsen av spørsmålet.

At en regel er preseptorisk vil si at den ikke kan fravikes ved sedvane, kutyme eller avtale.¹¹⁵ Sammenheng og konsekvens i lovgivningen, taler for at åvl § 12 er deklarasjonsartikkel da lovgiver ikke har gitt en bestemmelse som uttrykkelig slår fast at bestemmelsen har preseptorisk karakter. Dette er for eksempel gjort i kjøpsloven av 13.mai Nr. 27 av 1988 § 3, som sier at loven er preseptorisk i forbruker tilfeller.

¹¹³ TSGUD-2002-00203 (Lovdata online) Sør-Gudbrandsdal tingsrett – Dom 2003-01-22

¹¹⁴ Juridisk ordbok, Egil Gulbrandsen

¹¹⁵ Juridisk ordbok, Egil Gulbrandsen

Rettstekniske hensyn taler også for at åvl. § 12 er preseptorisk, da man vil man kunne få unødig mye prosess dersom den private brukeren ikke var sikret en "rett" til privat eksemplarframstilling i loven.

Et annet forhold som taler for at åvl. § 12 er preseptorisk er gyldigheten av "shrink wrap-klausuler" (ensidige forbehold) som avviker fra privatbruksregelen. Forarbeidene har uttalelser om gyldigheten av slike ensidige forbehold: " Man har sett tendenser til "etiketteringer" på omslag eller innpakning som stipulerer avtalevilkår, og som kjøperen anses for å ha godtatt hvis omslaget brytes. Denne form for ensidig klausulering antas normalt ikke å binde kjøperen etter norsk rett." ¹¹⁶

Uttalelsene i forarbeidene styrker antakelsene om at 12 er preseptorisk i opphavsrettslig forstand.

Juridisk teori har tatt til orde for at § 12 må forstås preseptorisk i opphavsrettslig forstand.

I Wagle og Ødegårds "Opphavsrett i en digital verden" sies følgende om problemstillingen: "åndsverkloven § 12 gjelder uansett hvilken måte eksemplaret er fremskaffet på. Verken åndsverkloven eller forarbeidene til denne gjør noe skille i så måte. Dette medfører at man med hjemmel i åndsverkloven § 12 kan laste ned materiale fra en database eller Internett til privat bruk selv om abonnementsavtalen eller nettavtalen uttrykkelig sier at dette ikke er tillatt. Brukeren kan altså påberope seg åvl. § 12 som en preseptorisk bestemmelse.

En opphavsmann kan ikke hindre brukeren i å utnytte sine rettigheter etter åvl. § 12, men han kan sette begrensninger i forbindelse med tilgangen til verkseksemplaret. Dersom brukeren likevel bryter denne begrensningen så vil det være et brudd i forhold til avtaleloven og ikke åndsverkloven. Brudd på tekniske sperrer vil altså kunne betraktes som avtalebrudd." ¹¹⁷

¹¹⁶ NOU 1986:14 s.13 Ot. prp. nr. 33

¹¹⁷ Se Wagle og Ødegård, Opphavsrett i en digital verden. petit avsnitt midt på side 290

Juridisk teori (Wagle og Ødegård) tar her til orde for at åvl § 12 er preseptorisk i opphavsrettslig forstand og deklarasjonsrettslig forstand. Dette standpunktet er også fremhevet i annen juridisk teori ¹¹⁸ selv om det da nevnes i forbindelse konsumpsjonsregelen i åvl § 19, som sies å være preseptorisk i opphavsrettslig forstand, er det ingen grunn til at åvl. § 12 skal behandles på annen måte. En uttalelse Ot.prp. nr 15 ¹¹⁹ styrker standpunktet i den juridiske teorien nevnt ovenfor. Hovedpoenget i uttalelsen i proposisjonen er at "private forbehold" på tvers av åndsverklovens låneregler vurderes av kontraktsrettslige og ikke opphavsrettslige regler. Det vil si at reglene er preseptoriske i opphavsrettslig forstand og ikke i kontraktsrettslig forstand. Forutsatt at det foreligger et gyldig avtalt fravik fra reglene, vil brudd på slike fravik derfor kunne anses som kontraktsbrudd men ikke et inngrep i opphavsrett. Dette standpunktet har gode grunner for seg. Man kan tenke seg en situasjon der man sitter med datamaskinprogram til flere hundre tusen. Det ville være svært urimelig om man ikke kunne avtale seg bort i fra privat kopiering i slike tilfeller. Reelle hensyn også for at åvl § 12 er deklarasjonsrettslig i kontraktsrettslig forstand og preseptorisk i opphavsrettslig forstand.

4.7 Er retten til privat eksemplarframstilling beskyttet av EMK?

Kan det tenkes regler av høyere rang som gir beskyttelse av retten til å ta private digitale kopier? Retten til privat kopiering kan på mange måter ses på som en forutsetning for ytringsfriheten, ved at den private bruker mottar informasjon.

De bestemmelsene som lex-superior beskytter ytringsfriheten i norsk rett er Grunnlovens §100 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon(EMK) artikkel 10. Grunnloven § 100 beskytter kun retten til å ytre seg mens EMK artikkel 10 beskytter både retten til å yte seg og motta informasjon. Norge er bundet av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon i lov av 21.mai Nr.30 1999.

¹¹⁸ Ole –Andreas Rognstad, Spredning av verkseksemplar side 90-92.

¹¹⁹ Ot. pr. nr 15 (1994-95) s. 85.

Spørsmålet er om konvensjonsstatene plikter å sikre private informasjonskrav overfor andre private personer slik som en opphavsmenn. Dette er et spørsmål om man kan utlede tredjepartsvirkning fra EMK artikkel 10 til fordel for en privat bruker.

Spørsmålet om det kan utledes informasjonskrav ovenfor private oppstår i første rekke for informasjon som har vesentlig betydning for allmennheten. Domstolen har aldri behandlet spørsmålet. Kommisjonen har kun berørt spørsmålet ved et par anledninger. Det at Kommisjonen i det hele tatt vurderte om staten hadde en slik plikt, tyder på at den ikke var villig til prinsipielt å utelukke tredjepartsvirkning av EMK dersom hensynet til allmennhetens informasjon eller den privat bruker er tilstrekkelig tungtveiende.¹²⁰

Når det gjelder informasjonskrav overfor offentlige myndigheter har myndighetenes informasjonsplikt flere ganger vært gjenstand for behandling i Kommisjonen og domstolen. Fra dommene på området kan det slutes at det skal sterke grunner til før domstolen er villig til å statuere inngrep i artikkel 10 ved myndighetenes tilbakehold av informasjon som kun har betydning for det enkelte individ.¹²¹ Grunnlaget for et slikt krav må være en plikt fra det offentlige om å sikre informasjon til den allmennheten.

Hvor rettskildebildet er slik at en lovbestemmelse gir rom for flere tolkningsalternativer, velger domstolen den løsning som harmonerer best med konvensjonen. Lov om styrking av menneskerettsloven i norsk rett 30.april Nr.22 1999, § 3¹²² (se fotnote) gir uttrykk for at dersom det er motstrid mellom folkeretten og norsk rett, så skal norsk rett gå foran.

¹²⁰ Kyrre Eggen, Vernet om ytringsfriheten etter EMK artikkel 10 1994 side 72-74.

¹²¹ Kyrre Eggen, Vernet om ytringsfrihet... side 66-67

¹²² Menneskerettsloven § 3 lyder: "Bestemmelsene i konvensjoner og protokoller som er nevnt i 2 skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning.

4.7 Høringsutkast fra de andre nordiske landene

Det nordiske lovsamarbeid på opphavsrettsområdet har lang tradisjon.

Tanken bak fellesnordiske løsninger er at dette vil øke gjennomslagskraften vår i internasjonale sammenhenger. Forberedelsene til gjennomføringen av EUs opphavsrettsdirektiv i norsk rett har skjedd gjennom et nordisk samarbeid. I skrivende stund er direktivet bare gjennomført i Danmark. I Norge og Sverige foreligger det foreløpig bare høringsutkast. Det finske høringsutkastet ble trukket tilbake i riksdagen. Årsaken var at juridisk ekspertise hevdet at høringsutkastet var i strid med Grunnloven.

Jeg vil nå si noe kort om implementeringsprosessen av direktivet i de nordiske landene.

Opprettelse av en nemnd for å ivareta brukerens interesser er med i høringsutkastene til alle de nordiske landene. Videre er alle de nordiske landene enige om å innføre økonomisk kompensasjon til opphavsmannen ved privat kopiering. Hvilken form dette skal ta er ikke bestemt i alle landene enda. Alle de nordiske landene var enige i høringsutkastets forslag om vederlag på lagringsmedia som ble lansert i 2001. Island ønsket i tillegg avgift innført på opptaksutstyr.¹²³

Norge har i forslaget valgt å se bort fra distinksjonen direktivet gjør mellom online- og fysiske eksemplarer. De øvrige nordiske landene har på dette punktet valgt å være "direktivkonforme." Dette tyder på at Norge i forhold til de andre landene ønsker en mer restriktiv løsning når det gjelder opphavsmannens stilling.

4.8 Avsluttende bemerkning

Høringsutkastet, i likhet med direktivet, legger frem forslag til løsninger som hovedsakelig går i favør av opphavsmannen. Dette fører til at balansen mellom opphavsmann og bruker slik vi er vant til den fra norsk rett forrykkes.

¹²³ Høringsutkastene fra Danmark, Sverige og Finland

Hvor mye rom som blir igjen til retten til privat eksemplarframstilling er avhengig av hvordan Infosoc-direktivet blir implementert, anvendt og tolket i medlemslandene. Man har vært redd for at retten til "public domain" settes i fare gjennom direktivet. Det er uheldig dersom tilgangen på informasjon for den private bruker i det offentlige rom blir redusert.¹²⁴

Høringsutkastet bærer i likhet med direktivet preg av at en del begreper forblir uklare og med tiden kan måtte avgjøres gjennom rettspraksis. Uklare begreper vil kunne klargjøres gjennom nasjonale domstoler eller gjennom artikkel 134 i Romatraktaten, som foretar såkalte "preliminary hearings". Her tar EU-domstolen stilling til uklare begreper i direktivet for å sikre at det ikke dannes ulik praksis i de enkelte medlemsstatene. Alt i alt har det norske høringsutkastet lagt seg på en nokså "direktivkonform" linje.

5. Sammenfatning – den private brukers stilling etter Infosoc-direktivet

Trenden i internasjonal lovgivning går mot en innsnevring av retten til eksemplarframstilling til privat bruk. Det kan medføre at tilgangen på informasjon blir mindre tilgjengelig for allmennheten.¹²⁵

Retten til privat kopiering er i følge direktivet er bygd opp tosidig: Man har en "rett" til privat eksemplarframstilling, dersom man betaler vederlag.

¹²⁴ Metzger/Kreutzer Stellungnahme zur Umsetzung von Artikel 6 IV Unterabs.4 der Richtlinie Unterabs. 4 der Richtlinie 2001/29/EG vom 23.11.2001. Tilgang: <http://www.ifross.de/ifross.html/art14>.

¹²⁵ Dusollier/ Poullet/ Buydens, Infoethics 2000, side 12- 17.

Dersom man ikke betaler vederlag til rettighetshaver, har brukeren ikke krav på å benytte seg av verket. Konsekvensen av dette er at informasjonen blir i stor grad forbeholdt de pengesterke.

Hva som blir det endelige omfanget av artikkel 5(2)(b) når den blir implementert i norsk rett, er noe uklart. Direktivet er foreløpig bare implementert i Hellas og Danmark. Så vidt jeg kjenner til foreligger det ikke rettspraksis som tar stilling til hvordan retten til privat eksemplarframstilling står etter implementeringen av direktivet.

Reglene om privat eksemplarframstilling får en grenseflate mot en rekke andre regelsett, som må avveies mot hverandre. Dette er en prosess som vil ta tid. Hensynet til den privat bruker må blant annet balanseres mot konkurranseregler, personvernsregler og regler om ytringsfriheten for å nevne noen. Denne framstillingen har ikke tatt hensyn til hvilke muligheter eller begrensninger som ligger i disse regelsettene.

Det kan virke som om introduksjonen av DRM-systemer direktivet vil føre til en økt friksjon mellom rettighetshaver og bruker. Dersom forslaget fra Kulturdepartementet blir slik det er foreslått kan en konsekvens bli at flinke brukere kommer til å knekke de tekniske kodene for å få tilgang til verket. En slik situasjon vil verken opphavsmannen eller den private bruker være tjent med.

Denne høsten kom EU med et nytt forslag til direktiv som gir noe til både rettighetshaverne og brukeren. Forslaget konsentrerer seg om de kommersielt mest skadelige krenkelsene av opphavsretten.¹²⁶ Direktiv- forslaget retter seg mot krenkelser begått mot opphavsmannen av kommersiell art. Blant de konkrete tiltak forslaget legger opp for å bekjempe kommersiell kriminalitet er: forbud mot er salg av

¹²⁶ Beskrivelse av direktiv-forslaget: www.digi.no/php/artikkel.php/artikkel.php?id=69899

varemerkeforfalskning og piratkopier, muligheter til å fryse rettighetskrenkers bankkonti, mulighet for bevisopptak fra offentlig myndighet og mulighet for å pålegge rettighetskrenkere å betale erstatning for tapte inntekter. En av målsettingene i direktiv-forslaget er at det skal bli det enklere å forfølge piratvirksomhet over landegrenser innad i EU.

En rekke instanser innen EU mener at dette forslaget er et uheldig signal å nedprioritere forbrytelser begått av den private bruker, i en tid der kampen mot piratkopiering intensiveres.j.fr artikkel 6 i Infosoc-direktivet ¹²⁷

At EU likevel har valgt å introdusere dette forslaget er noe som kan tyde på at EU ser behov for en oppmykning av Infosoc-direktivet.

I artikkel 12 i direktivet fremgår det at i år 2005 vil Kommisjonen gi en rapport til Europa Parlamentet om hvordan direktivet fungerer i de respektive medlemslandene. Man vil særlig undersøke virkningen av artikkel 5 sett i lys av utviklingen i det digitale markedet. Det skal også vektlegges hvorvidt artikkel 6 gir den ønskede graden av beskyttelse som var målsettingen til direktivet. ¹²⁸

Det er viktig at EU følger opp en såpass kontroversiell lovgivning som det en del av bestemmelsene i Infosoc-direktivet innebærer. Dette tyder på at EU har en intensjon om å ivareta balanseforholdet mellom opphavsmannen og den private bruker ettersom teknologien og samfunnsforhold forandrer seg.

¹²⁷ ”Nytt EU- forslag om piratkopiering skaper misnøye,” Harald Brombach, digi.no, 2003

¹²⁸ Se artikkel 12 i direktivet.

6. Kilder

6.1 Juridisk teori

Arnesen, Finn: Metodelære i EU-rett, 1999

Bing & Co Advokat –og konsultentselskap DA, P2P

Bing, Jon: The Contribution of Technology to the Identification of Rights, Especially in Sound and Audio-Visual Works: An overview, International Journal of Law and Information Technology, Vol. 4 No 3, 1996

Bing, Jon: Intellectual Property Exclusive Access Rights and some Policy Implications. Scandinavians Studies in Law, vol 42: Intellectual Property. The Stockholm University Faculty Law, Stockholm University 2002

Bing, Jon: A trade in music as intellectual property in Open Networks. Upublisert
Brombach, Harald: Nytt EU-forslag om privat kopiering skaper misnøye, hentet fra digi.no

Bull, Henrik: Notater fra Henrik Bulls forelesninger i EU-rett vår 2003

Dusollier, Sèverine/Poullet, Yves/Buydens, Mirelle: Copyright and Access to information in the digital environment. A study prepared for the third UNESCO Congress on Ethical, Legal and Societal Challenges of Cyberspace, Infoethics 2000, Paris 17.07.2000.

Dusollier, Sèverine: Electrifying the fence: The legal protection of technological measures for protecting copyright E.I.P.R 1999, Issue 6,

Eckhoff, Torstein: Rettskildelære. 5. utgave ved Jan Helgesen Oslo, 2001

Eggen, Kyrre: Vernet om ytringsfriheten etter artikkel 10 i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) 1994

Eikeland, Cathrine: DVD-saken, Avklaring eller...?" Wierholm. Info juniutgaven 2003.

Flehsig, Norbert Zeitschrift für Urheber und Medienrecht 2001 side 1-6 Grundlagen des Europäischen Urheberrecht – Die Richtlinie zur Harmonisierung des Urheberrechtsschutzes in Europa und die Anforderungen an ihre Umsetzun

Guibault, Lucie: Copyright Limitations and Contracts: An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright.2002.

Jarbekk og Foss: Eva I, Morten E-handel, Internett og Juss, Gyldendal Oslo, 2001

Knoph, Ragnar: Åndsretten, 1936

Lassen, Birger Stuevold: Om utenlandske opphavsmannens og fotografers vern etter norsk åndsverklov. NIR nr 2 1998 s 539.

Lassen, Stuevold Birger: Oversikt over Immaterialrettighetene. Lov og Rett 1994

Lenda, Peter: Nå kommer implementeringen av opphavsrett direktivet, lastet ned fra digi.no.

Metzger, Axel: Der Euro-DMCA kommt! Tilgang:<http://www.ifross.html/artikkel17.htm>

Metzer, Axel/Kreutzer,Till: Stellungnahmengnahme zur Umsetzung von der Art 6 IV Unterabs. 4 der Richtlinie 2001/29/EG vom 23.11.2001.

Ricci, Andrea Marco: Digital Rights Management Information and Technological Measures, disposisjonsark av utdelt på seminar i Bologna, juni 2003

Rognstad, Ole Andreas: Spredning av verkseksemplarer: om konsumpsjon av rettigheter i eksemplar av vernede åndsverk. Oslo,1999.

Rognstad, Ole Andreas: Konsumpsjon og digitale overføringer-et forslag til en alternativ løsningsmodell, I festskrift til Mogens Koktvedtgaard. 2003

Steen, Therese: Eksemplarframstilling av litterære verk til privat bruk. I Complex 1/97 Oslo,

Styri, Håkon: Kopisperrer for kompaktplater med musikk. Lov & Data nr 72- Desember 2002.

Styri,Håkon: Digital rettighetsadministrasjon. Lov & Data nr 75- September 2003.

Tysen, Jeff: How Internet Infrastructure works, <http://computer.howstuffworks.com/internet-infrastructure.htm>.

Wagle og Ødegård: Anders og Magnus: Opphavsrett i en digital verden. Cappelen Oslo, 1997

Wanvik, Guru Wanda: Straffbar Hacking Straffelovens § 145 andre ledd. Complex 2/98

6.2 Annen Litteratur / Artikler

DVD-krigen, Verdens Gang 1.desember

Mer om DVD-saken, Dagbladet: <http://www.dagbladet.no/dinside/2003/11/24/384353>.

Ny Ophavsretslov, Søndag Aften November 2002

Un cds-nein danke! Tilgang: www.heise.de/ct/03/09/12

What is Digital Rights Management? Lastet ned fra Ventura publications hjemmeside.

Fair Use- overview and meaning for higher education Tilgang:

<http://cetus.org/fair5.htm>

Windows Media DRM Benefits, Windows Medier sin hjemmeside

Tilgang: http://www.ifross.de/ifross.html/art_14.pdf

Høringsutalelse fra NRK angående vederlagskrav på lagringsmedier, 2001

6.3 Lover

1814 Kongerigets Norges Grunnlov av 17.mai

1902 Straffeloven 22.mai nr 10

1999 EMK 21.mai Nr. 30

1961 Lov om opphavsrett til åndsverk m.v av 12.mai 1961 nr 2.

1988 Kjøpsloven 13.mai nr 17 1988

1992 EØS-loven av 27 nov 1992 nr 109.

2003 E-handelsloven 5-23-35 E-handelsloven

6.4 Forarbeider

Høringsutkast fra Norge: Forslag om i åndsverkloven m. m KKD, 02.04.2003.

Tilgjengelig: <http://odin.dep.no/kkd/norsk/aktuelt/hoeringssaker/p30003299/043061-080066/index-ram003-b-n-a.html#ram3>

Lov om endringer i åndsverkloven av KKD- innføringen av et privat kopieringsvederlag januar 2001.

Tilgjengelig: <http://odin.dep.no/kkd/norsk/aktuelt/hoeringssaker/p20041481/01/8041-080057/index->

Høringsutkastet fra Danmark: Forslag til Lov om endringer i opphavsrettloven
(Gjennomførelsen av Infosoc-direktivet)

Tilgjengelig: K:\ Kulturministeriet/2002\lovf\51058\510508.fm 01-10-02

Høringsutkastet fra Sverige:

Tilgang:<http://justitie.regeringen.se/propositionermm/ds/index.htm>

Høringsutkastet fra Finland:

Riksdagen: <http://www.riksdagen.fi/triphome/bin/ve>

Forarbeider fra Norge:

NOU 1983: 35 Åndsverksloven

NOU 2001 nr 32 Tvistemålsloven

Ot. prp nr 26(1959-60) Lov om opphavsrett til åndsverk

Ot. prp nr 15 (1994-95) Om lov om endringer I åndsverkloven m. m

Ot.prp. nr.2 til E-handelsloven.

Innst. S.nr.276 (1981-82)

Innst.O.XI (1960-61) Om lov om opphavsrett til åndsverk

Forarbeid I EU: COM (95) 382 final. Green Paper on copyright and related rights in the information society.

6.5 Dommer

TSGUD-2002-00203 Sør-Gudbrandsdal tingrett- Dom 2003-01-22 "Napster.no"

RT.1985 s.883 "Electric Circus dommen"

TOSLO-2002-00507 lovdata Oslo Tingrett-Dom 2003-01-07 "DVD-saken"

E-1/94 16.desember "Resta- Mark", EFTA-domstolen

6.6 Konvensjoner

Den reviderte Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk,
undertegnet I Paris 1971 (norsk oversettelse av Astri Lund. Kopinor.) Oslo, 1990
Avtale om Det Europeiske Økonomiske Samarbeidet (EØS)- Oporto 2.mai 1992

Avtale om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS)-Marrakesh
15.april 1994.

WIPO Copyright Treaty and Agreed statements concerning the (WIPO) Copyright
Treaty- Geneva on December 20, 1996

WIPO Phonogram and Performance Treaty (WPPT), 1996

The Digital MilleniumCopyright Act (DMCA), 1976

6.7 EU -Direktiver

Directive 2001/29/EC of May 2001 of the European Parliament and have the council
the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information
society.http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&=32001L0029&lg=EN

Forslag til nytt direktiv som følger opp Infosoc-direktivet i EU:

Enforcement of intellectual property rights, Brussels 30th January 2003.

Tilgang: <http://www.digi.no/php/artikkel.php?id=69899>

Directive on electronic commerce 2000/31/EC of 8 June 2000

(<http://www.jus.uio.no/sekr/studieinformasjon/fagsider/spesialoppgave/retningslinjer>)

